

OSREDNJA KNJIŽNICA CELJE

Martina Prezelj

**KNJIŽNICE IN IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH:
IZOBRAŽEVALNE POTREBE STAREJŠIH ODRASLIH
UPORABNIKOV OSREDNJE KNJIŽNICE CELJE**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Celje, 2020

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana, Martina Prezelj, izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom:

Knjižnice in izobraževanje odraslih: izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelala samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabila v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorice:

V Celju, dne 24. 11. 2020

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Martina PREZELJ

Naslov pisne naloge: Knjižnice in izobraževanje odraslih: izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje

Kraj: Celje

Leto: 2020

Št. strani: 33

Št. slik: 8

Št. preglednic: 7

Št. prilog: 2

Št. strani prilog: 6

Št. referenc: 28

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v Osrednji knjižnici Celje.

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Gabrijela AŠKERC

UDK: 027(497.4Celje):374.73-053.88

Ključne besede: izobraževanje odraslih, starejši ljudje, splošne knjižnice, potrebe

Izvleček: Ena izmed nalog splošnih knjižnic je izobraževanje različnih starostnih in posebnih ciljnih skupin, med drugim starejših odraslih. Starejši odrasli je oseba, praviloma stara 65 let in več, navadno s statusom upokojenca. V Osrednji knjižnici Celje izobraževanje starejših odraslih že od leta 1994 uresničujemo v sklopu dejavnosti Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje. V raziskavi smo preverili razloge udeležencev izobraževanja za izbiro izobraževalnega programa ter njihove potrebe glede vsebin, oblik in trajanja izobraževalnih programov. S tem smo dobili smernice za načrtovanje izobraževanja v bodoče. Za raziskovalno metodo smo uporabili anketni vprašalnik. Anketo je izpolnilo 215 v študijskem letu 2019/2020 aktivnih udeležencev Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje. Večina jih posamezen program izbere zaradi zaznane potrebe po znanju. Rezultati so tudi pokazali, da se udeleženci najbolj zanimajo za jezikovne izobraževalne programe in vsebine s področja spoznavanja domovine in sveta. Največ jih želi znanje pridobivati v obliki predavanj in študijskih krožkov, bolj so zainteresirani za daljše izobraževalne programe, tj. do 20 ali do 50 ur. Rezultati kažejo, da je obstoječi program skladen s potrebami sočasnih udeležencev, ga bo pa potrebno prilagoditi generacijam, ki se šele bodo upokojile.

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

ZAHVALA

Zahvaljujem se Osrednji knjižnici Celje za zaupanje in priložnost. Posebna zahvala gre tudi mentorici Gabrijeli Aškerc ter Lei Očko. Pohitrili sta razrešitev mnogih zagat. Za vso pomoč, napotke in potrpežljivost pri uvajanju na novo delovno mesto pa zahvalo dolgujem še zlasti Slavici Hrastnik, dolgoletni vodji Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje.

KAZALO

1 UVOD	1
1.1 NAMEN IN CILJI NALOGE	1
1.2 HIPOTEZE	2
1.3 METODOLOGIJA	3
2 SPLOŠNA KNJIŽNICA IN IZOBRAŽEVANJE UPORABNIKOV	5
3 OSREDNJA KNJIŽNICA CELJE	7
4 IZOBRAŽEVANJE (STAREJŠIH) ODRASLIH	9
5 UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE	11
5.1 UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE CELJE.....	12
6 REZULTATI RAZISKAVE	14
6.1 DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI VZORCA.....	14
6.2 NAMERA ZA PONOJNI VPIS V UNIVERZO ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE CELJE.....	16
6.3 DEJAVNIKI IZBORA IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA.....	17
6.4 ZANIMANJE ZA POSAMEZNA VSEBINSKA PODROČJA.....	19
6.5 ZANIMANJE ZA POSAMEZNO OBLIKO IZOBRAŽEVANJA.....	24
7 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI	29
8 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	35

KAZALO SLIK IN PREGLEDNIC

Slika 1: Starost anketirancev (n = 215)	14
Slika 2: Izobrazba anketirancev (n = 215).....	15
Slika 3: Ponovni vpis v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje (n = 214)	16
Slika 4: Vpliv na izbiro za posamezen izobraževalni program (n = 211)	17
Slika 5: Interes za učenje tujega jezika (n=103).....	20

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov
Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Slika 6: Zanimanje po izobraževalnih področjih (n = 206)	24
Slika 7: Zanimanje za obliko izobraževalnega programa (n = 203).....	25
Slika 8: Zanimanje za trajanje izobraževalnega programa (n = 205)	28
Tabela 1: Obarvane celice glede na odstopanja vrednosti rezidualov	4
Tabela 2: Izbira izobraževalnega programa glede na izobrazbo*	19
Tabela 3: Prijava na jezikovni izobraževalni program glede na izobrazbo*	21
Tabela 4: Zanimanje za učenje jezika glede na starost*	22
Tabela 5: Zanimanje za obliko izobraževalnega programa glede na starost*	26
Tabela 6: Zanimanje za obliko izobraževalnega programa glede na izobrazbo*	27
Tabela 7: Zanimanje za obseg izobraževalnih programov glede na starost*	28

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Spletna anketa	I
Priloga 2: Tiskana anketa	IV

1 UVOD

Univerza za tretje življenjsko obdobje je oblika neformalnega izobraževanja starejših odraslih, ki praviloma predstavljajo osebe starejše od 65 let. Univerza za tretje življenjsko obdobje Celje je ena najboljšežnejših dejavnosti v Osrednji knjižnici Celje. Univerze za tretje življenjsko obdobje so med najstarejšimi organiziranimi oblikami izobraževanja starejših v Evropi. Poleg knjižnic navadno delujejo v okviru izobraževalnih ustanov za odrasle (npr. ljudskih univerz) in socialnih ustanov (npr. centrov za socialno delo), še pogosteje pa so organizirane kot samostojna društva. V Sloveniji so povezane v Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje, nevladno, neprofitno in prostovoljsko organizacijo, ki razen Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje združuje in idejno koordinira še 54 univerz za tretje življenjsko obdobje iz vse Slovenije. Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje je danes največja mreža v izobraževanju starejših odraslih v Sloveniji, ki ustvarja možnosti za izobraževanje, delovanje in druženje starejših. Prav izobraževanje različnih starostnih in posebnih ciljnih skupin uporabnikov, med drugim torej tudi starejših odraslih, je poleg informacijske, socialne in kulturne vloge tudi ena od štirih temeljnih nalog splošnih knjižnic.

Dejavnosti univerze za tretje življenjsko obdobje se v prostorih Osrednje knjižnice Celje odvijajo že od leta 1994. Izobraževanje pripomore k dejavni in kakovostni starosti; poleg pridobitve novih in poglobitve obstoječih znanj, katera večina udeležencev nadgrajuje z uporabo knjižničnega gradiva, omogoča tudi možnosti za osebni razvoj, potrjevanje sposobnosti, koristno izrabo prostega časa in sklepanje novih znanstev ter prijateljstev. V Osrednji knjižnici Celje beležimo, da je tekom let članstvo v naši Univerzi za tretje življenjsko obdobje naraščalo, sočasno pa v Sloveniji (in širše) vseskozi narašča tudi delež starejšega prebivalstva nasploh. Raziskovanje izobraževalnih potreb starejših odraslih zato razumemo kot eno izmed prednostnih nalog knjižnice za smotrno načrtovanje in uspešno izvajanje dejavnosti v bodoče.

1.1 NAMEN IN CILJI NALOGE

Namen pisne naloge je bil raziskati potrebe udeležencev Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje glede vsebin, oblik in trajanja izobraževalnih programov ter tako zagotoviti

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

podatke za razvoj primerne ponudbe izobraževanja starejših odraslih v Osrednji knjižnici Celje. Odgovoriti smo želeli na naslednja raziskovalna vprašanja:

- koliko v študijskem letu 2019/2020 aktivnih udeležencev namerava v bodoče obnoviti članstvo v Univerzi za tretje življenjsko obdobje Celje in kaj tiste, ki tega ne nameravajo, odvrča od ponovnega vpisa;
- po katerih kriterijih udeleženci izbirajo izobraževalne programe;
- katera vsebinska področja, trajanja in oblike izobraževalnih programov udeležence najbolj zanimajo;
- kako se potrebe udeležencev za posamezna vsebinska področja, trajanje in obliko izobraževalnih programov razlikujejo glede na starost in stopnjo izobrazbe.

1.2 HIPOTEZE

Skozi pisno nalogo smo želeli preveriti naslednje hipoteze:

- Hipoteza 1: Najpogostejši razlog udeležencev, ki se v prihodnje ne bodo ponovno vpisali v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje, je zdravstveni razlog.
- Hipoteza 2: Udeleženci z nižjo izobrazbo (največ srednja šola) se za študijski krožek najpogosteje odločijo zaradi priporočil udeležencev Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje.
- Hipoteza 3: Udeleženci z višjo izobrazbo (višja šola in več) se pogosteje odločajo za jezikovne izobraževalne programe kot udeleženci z nižjo izobrazbo.
- Hipoteza 4: Opazna je razlika med tem, učenje katerih jezikov zanima starejše udeležence (75 let in več) in učenje katerih mlajše udeležence (74 let in manj).
- Hipoteza 5: Udeležence Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje (izključujoč jezikovne izobraževalne programe) najbolj zanimajo vsebine s področja spoznavanja domovine in sveta.
- Hipoteza 6: Ne glede na starost in izobrazbo udeležence Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje izmed oblik izobraževalnih programov najbolj zanimajo študijski krožki.
- Hipoteza 7: Najmlajše udeležence (do 64. leta starosti) bolj zanimajo krajši izobraževalni programi (do 20 ur).

1.3 METODOLOGIJA

Osnovna teoretična izhodišča smo pridobili s pregledom domače in tuje literature. Za raziskovalno delo smo uporabili anketno metodo, ki je ena izmed znanstvenih metod zbiranja kvantitativnih podatkov. Anketna metoda omogoča zbiranje podatkov o stališčih in mišljenjih spraševancev s pomočjo vprašalnika. Prednost metode je, da lahko v kratkem času zberemo večje število podatkov. Z anketno metodo praviloma proučujemo le določene enote populacije (t. i. vzorec) in ne celotne populacije. Pri anketnem vprašalniku je potrebno upoštevati tudi slabosti. Vse odgovore statistično obdelamo enakovredno, kljub temu da imajo anketiranci različno stopnjo znanja oziroma strokovnosti, lahko dajejo odgovore v skladu z družbenimi normami svojega okolja, odgovarjajo le na tista vprašanja, na katera želijo ali so sposobni odgovoriti. Vprašanja, ki jih pri anketi postavimo, so lahko odprta, zaprta in polodprta. Odprta vprašanja postavljamo, kadar želimo dobiti dopolnitev ali pojasnitev že prej navedenih stališč. Zaprta, kadar anketiranci izbirajo med ponujenimi odgovori. S polodprtimi vprašanji pa anketirancu razen izbire med ponujenimi odgovori omogočimo tudi prost odgovor na zastavljeno vprašanje (Ambrožič, 2005).

Vprašalnik, ki smo ga razvili posebej za to nalogo, smo izdelali s pomočjo spletnega orodja 1KA (<https://www.1ka.si/>). Vseboval je 10 vprašanj, od katerih je bilo 5 zaprtih in 5 polodprtih. V raziskavo smo vključili vseh 644 v študijskem letu 2019/2020 aktivnih udeležencev Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje; torej vse tiste, ki so za navedeno študijsko leto oddali izpolnjeno in podpisano vpisnico Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje ter poravnali članarino. 430 smo jih k reševanju spletnega anketnega vprašalnika povabili po elektronski pošti. Preostalim udeležencem, ki elektronske pošte ne uporabljajo, pa smo po navadni pošti vprašalnik poslali v tiskani obliki. V času anketiranja smo v knjižnici zato na vnaprej dogovorjeno mesto postavili tudi škatlo za zbiranje tiskanih vprašalnikov. Anketa je bila anonimna. Anketiranje je trajalo od 8. 6. do 31. 6. 2020. Po zaključku anketiranja smo prejeli 215 (33 %) rešenih vprašalnikov, 210 jih je bilo rešenih v celoti. Pri statističnih obdelavah smo upoštevali tudi delno izpolnjene. Vzorčenje je bilo priložnostno, zato rezultatov ne moremo posploševati na celotno populacijo, tj. na vse udeležence Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje (ali, širše, vse starejše odrasle). Kljub temu menimo, da smo pridobili uporabne podatke glede usmeritev in izvedbe izobraževalnih programov za

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

starejše odrasle v prihodnje. Spletna različica vprašalnika je dostopna v Prilogi 1, tiskana pa v Prilogi 2.

Pri analizi podatkov smo uporabili frekvence, deleže ter grafične predstavitve (stolpčne diagrame). S kontingenčnimi (dvorazsežnimi) tabelami smo primerjali tudi po dve spremenljivki med sabo (npr. starostna skupina in zanimanje za obliko izobraževalnega programa). S tem smo iskali odstopanja vrednosti med izbranimi spremenljivkami. Zaradi preglednejšega prikaza rezultatov smo se odločili za barvni prikaz odstopanj in ne za dejanske vrednosti rezidualov (z).¹

V kontingenčnih tabelah pričujoče pisne naloge so tako navedene frekvence odgovora (kolikokrat je bil odgovor izbran) in deleži, ki to ponazarjajo v odstotkih. Orodje 1KA samo generira tabelo s frekvencami in obarvanimi polji glede na povezanost spremenljivk. Obarvane celice v tabelah torej prikazujejo prilagojene vrednosti rezidualov, ki kažejo, ali in koliko je v celici več ali manj enot v primerjavi z razmerami, ko celici nista povezani (Tabela 1). Bolj temna barva (v naših tabelah modra ali oranžna) kaže na to, da gre pri tej vrednosti za odstopanja. Modro obarvane celice pomenijo, da je v celici manj enot, kot bi pričakovali, rdeče pa več. Intenzivnejša kot je modra ali rdeča obarvanost, značilnejša je povezanost (1KA, b. d.).

Tabela 1: Obarvane celice glede na odstopanja vrednosti rezidualov

negativna povezanost			pozitivna povezanost		
močna ($z > 3$)	značilna ($z > 2$)	šibka ($z > 1$)	šibka ($z > 1$)	značilna ($z > 2$)	močna ($z > 3$)

Orodje 1KA uporablja in obarva meje 1, 2 in 3 za vrednosti prilagojenih rezidualov. Ti tako v grobem označujejo jakost povezave v določeni celici tabele oziroma jakost odstopanja od predpostavke ničelne domneve (povedano poenostavljeno, da spremenljivki v določeni celici kontingenčne tabele nista povezani). Pomen vrednosti:

- več ($>$) kot 1 pomeni določeno povečanje in pozornost;

¹ Rezidual je termin iz analize nominalnih spremenljivk. Je razlika med dejansko frekvenco v določeni celici in teoretično frekvenco, kakršna bi bila, če spremenljivki kontingenčne tabele v tej celici ne bi bili povezani.

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

- več (>) kot 2 pomeni statistično značilno razliko (reziduali se z razmeroma majhnim tveganjem razlikujejo od nič);
- več (>) kot 3 pomeni močno odstopanje (reziduali so skoraj zagotovo različni od nič, v celici se nekaj »dogaja«) (1KA, b. d.).

2 SPLOŠNA KNJIŽNICA IN IZOBRAŽEVANJE UPORABNIKOV

Izobraževanje uporabnikov je »ciljno usmerjena in organizirana dejavnost knjižnice, ki obsega različna tematska področja. [...] Cilji izobraževanja uporabnikov [...] so raznovrstni, v ospredju je posredovanje različnih vsebin v obliki predavanj, delavnic in tečajev, ob bolj ali manj aktivnem sodelovanju uporabnikov« (Šinko, 2014, str. 59–60). Izobraževanje v okviru splošnih knjižnic avtorica Novljan (2004, str. 109) razume kot možnosti, ki jih le-ta ponuja za zadovoljevanje izobraževalnih potreb svojih uporabnikov. Knjižnice že od nekdaj veljajo za središča znanj. To velja tudi in predvsem za splošne knjižnice, ki se od preostalih tipov knjižnic (šolskih, visokošolskih, specialnih) razlikujejo v vsaj dveh elementih. To sta ciljna skupina uporabnikov in značilnosti knjižnične zbirke. Splošna knjižnica je javni prostor. To pomeni, da je odprta najširšemu krogu uporabnikov vseh starostnih in socialnih skupin, ki v vsakodnevnem življenju nastopajo v najrazličnejših vlogah. Ti uporabniki, tj. osebe, ki uporabljajo gradiva in storitve knjižnice, so lahko učenci, študenti, vnuki, (stari) starši, gospodinje, upokojenci, potrošniki, pacienti, zaposleni, brezposelni ... Za vse te vloge skuša splošna knjižnica svojim uporabnikom zagotoviti potrebne informacije, vire in znanja. Pridobivanja védenj in spretnosti jim ne omogoča zgolj s knjižnično zbirko, pač pa tudi s strokovno usposobljenim kadrom ter prireditveno in izobraževalno dejavnostjo. Sploh slednja se je v zadnjih treh desetletjih začela intenzivneje povezovati s knjižničarsko. Knjižnice s svojo ponudbo podpirajo različne oblike tako formalnega kot neformalnega izobraževanja, omogočajo pa tudi priložnostno učenje (Šinko, 2012, str. 53, 55–56).

Izobraževanje uporabnikov in sodelovanje v vseživljenjskem izobraževanju je poleg informacijske, socialne in kulturne ena od štirih temeljnih nalog splošnih knjižnic. Je tudi zakonsko opredeljena. Določata jo Zakon o knjižničarstvu (Zknj-1, 2001) v 2. in 16. členu in Uredba o osnovnih storitvah knjižnice (2003) v 9. členu. ZKnj-1 (2001) v 16. členu in Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003) v 17. členu določata tudi ciljne skupine izobraževanja uporabnikov. Splošne knjižnice izvajajo knjižnično

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

dejavnost za prebivalstvo v svojem okolju in zagotavljajo storitve za vse starostne skupine in za skupine prebivalcev s posebnimi potrebami; torej tudi starejše odrasle.

Način izvedbe izobraževanja uporabnikov je, poudarja Novljan (2004, str. 108), prepuščen stroki. V primeru naše Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje knjižnica sodeluje z individualnimi izvajalci (npr. predavatelji) ali z društvi (denimo literarnimi, gledališkimi). Knjižnice lahko sodelujejo še z drugimi (izobraževalnimi) ustanovami (npr. šolami, ljudskimi univerzami, zdravstvenimi domovi), lahko pa knjižnica tudi samostojno izvede vse faze andragoškega cikla. Tega sestavljajo 1) ugotavljanje potreb in postavljanje ciljev, 2) programiranje vsebin, 3) načrtovanje izvedbe, 4) izvedba in 5) evalvacija (Krajnc, 2016, str. 77). V fazi ugotavljanja potreb in postavljanja ciljev, kot primer katere lahko razumemo tudi pričujočo pisno nalogo z raziskavo, se vselej zvrsti več elementov, to so (lahko vsi po vrsti, ni pa nujno): odločitev za izvedbo procesa ugotavljanja potreb, oblikovanje kadrovskega načrta, določitev konteksta, namena in ciljev, določitev logističnih vidikov, izbira anketirancev, izbor tehnik in metod dela, proces zbiranja podatkov, analiza podatkov, razvrščanje in določanje prioritarnih potreb ter predstavitev rezultatov (Caffarella in Ratcliff Daffron, 2013, v Šinko, 2014, str. 65–66).

Avtorica Kramberger (1992, str. 9) navaja, da naj knjižnice ugotavljajo tako širše družbene izobraževalne potrebe kakor ožje individualne potrebe. Medtem ko so slednje vezane na konkretnega posameznika, pa so širše odvisne od prostora in časa, v katerem deluje več posameznikov. Ti so lahko med seboj bolj ali manj povezani. Za analizo širših družbenih izobraževalnih potreb mora knjižnica spremljati gospodarstvo, šolstvo, trende poučevanja in drugih negospodarskih dejavnosti, kot sta kultura in znanost. Individualne potrebe pa je (posredno) mogoče spoznati z analizo uporabe knjižničnega gradiva in storitev ter v neposrednem stiku z uporabniki. Za leto 2020 si upamo trditi, da je na izobraževalne potrebe v Sloveniji in po svetu močno vplivala epidemija covid-19 (koronavirus). Z zaježitvenimi ukrepi, kot sta t. i. delo od doma in šolanje na daljavo, ali le priporočili o ostajanju doma, je še zlasti poskočila potreba po obvladovanju različnih računalniških in spletnih orodij ter programov; in sicer tako v kulturi, gospodarstvu, šolstvu, znanosti ... kakor na ravni vsakega posameznika.

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Avtorica Krajnc (2016) poudarja, da različna obdobja življenja spreminjajo potrebe izobraževanja in da tudi tretje življenjsko obdobje ni enotno. Potrebe starejših odraslih so pogosto kompleksne in zahtevajo celovit pristop. Knjižnicam narekujejo, kot smo že povedali, sodelovanje z drugimi organizacijami, ne le izobraževalnimi, pač pa tudi zdravstvenimi, varstvenimi, socialnimi idr. Poleg tega naj knjižnice tudi s knjižničnim gradivom starejšim odraslim zagotavljajo informacije o vsebinah, potrebnih za prehod v tretje življenjsko obdobje, kot so npr. upokožitev, žalost, zdravje, aktivno staranje, varnost, možnosti prevoza, nastanitve, financ, preživljanja prostega časa in še kaj.

Knjižnica ima v zvezi z izobraževanjem starejših odraslih še eno nalogo; ta je zagotoviti za to posebej usposobljenega bibliotekarja. Zaposleni v knjižnici namreč navadno niso izučeni izobraževalci. Kdor dela s starejšimi odraslimi in/ali zanje načrtuje, izvaja izobraževalne vsebine, mora tako poznati temeljna poglavja iz andragogike in gerontologije, imeti sposobnost za organizacijo dela ter dobre komunikacijske veščine (Kramberger, 1992, str. 25).

O možnostih izobraževanja starejših odraslih v knjižnicah se je razmišljalo tudi že v prvih letih nastanka univerz za tretje življenjsko obdobje v Sloveniji (Kramberger in Perko, 1997, str. 172). Srečanja študijskih skupin v knjižnici namreč omogočajo, da slušatelji neposredno uporabljajo knjižnično gradivo ter tako dopolnjujejo in poglobljajo svoje znanje. Knjižnični prostor naj bi s svojo urejenostjo vplival tudi na zbranost in večal dovzetnost za sprejemanje novih vsebin (Kramberger, 1992, str. 24). Izobraževanje in knjižnična zbirka morata biti torej vzajemno povezana; s knjižnično zbirko knjižnica podpira izobraževanje in hkrati z izobraževanjem promovira knjižnično zbirko. Kot prva slovenska knjižnica je z izobraževanjem starejših odraslih po načelih univerze za tretje življenjsko obdobje pričela Mariborska knjižnica leta 1992 (Kramberger in Perko, 1997). Sledila ji je Osrednja knjižnica Celje, do danes še dve oziroma tri; Knjižnica Laško in Knjižnica Šmarje pri Jelšah ter Knjižnica Šmarje pri Jelšah – enota Kozje.

3 OSREDNJA KNJIŽNICA CELJE

»Osrednja knjižnica Celje je splošna knjižnica, ki izvaja knjižnično dejavnost kot javno službo na območju Mestne občine Celje in po pogodbi za občine Dobrna, Štore in Vojnik, ter

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

osrednja območna knjižnica celjske in zasavske regije. Lokacija, prostor in razvejane storitve omogočajo, da je knjižnica najbolj obiskana kulturna ustanova v mestu, prostor kulture, izobraževanja in srečevanja, prepoznavna, nepogrešljiva in priljubljena med uporabniki v lokalnem okolju ter spoštovana v slovenski strokovni javnosti in tudi prek meja Slovenije« (Osrednja knjižnica Celje, 2015, str. 3).

Poleg svoje osnovne dejavnosti Osrednja knjižnica Celje izvaja še založniško in publicistično dejavnost, pripravlja razna predavanja in razstave, predstavitve knjig in avtorjev, informacijsko opismenjuje svoje uporabnike ... Posebno pozornost pa namenja tudi starejšim odraslim uporabnikom knjižnice.

Osrednja knjižnica Celje je imela leta 2019 v kategoriji »upokojenci« 1.903 vpisane člane, kar je predstavljalo 11,6 % vseh vpisanih članov (Osrednja knjižnica Celje, 2019). V občinah, za katere Osrednja knjižnica Celje zagotavlja izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe, je bilo leta 2019 po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (b. d. C) 12.782 upokojencev, kar v teh občinah predstavlja 19,6 % celotnega prebivalstva (65.116). Delež vpisanih članov, ki so upokojeni, torej ne dosega deleža vseh upokojenih prebivalcev na območju delovanja Osrednje knjižnice Celje, vendar pa predstavlja pomemben delež članov, za katere knjižnica že več kot četrto stoletje pripravlja posebne programe. Pričujoča raziskava nam kaže tudi usmeritve za naprej, s katerimi bomo lahko knjižnico približali še večjemu številu starejših odraslih.

Osrednja knjižnica Celje je program dela s starejšimi odraslimi uporabniki opredelila že v programskem načrtu za leto 1995. Zasnovala ga je v dveh delih. Prvi je program Knjižnica na obisku. Vanj se praviloma vključujejo tisti starejši odrasli uporabniki, ki jim je iz specifičnih razlogov (starost, bolezen, prevoz) onemogočen dostop do knjižnice. Tem uporabnikom knjižničar, ki izvaja program, dostavlja knjižnično gradivo po njihovem izboru na dom ali v oskrbovalno ustanovo. Drugi in obsežnejši del je Univerza za tretje življenjsko obdobje Celje. Namenjena je starejšim odraslim uporabnikom, ki so navadno že nastopili upokojitev in želijo novonastali prosti čas nameniti izobraževanju na najrazličnejših področjih (Hrastnik, 2002, str. 93). Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje obsežneje predstavljamo v poglavju 5.1.

4 IZOBRAŽEVANJE (STAREJŠIH) ODRASLIH

Oznaka »odrasel« je relativna; opredelitve so različne in odvisne od pričakovanj družbe in časa, v katerem posameznik živi. V andragogiki so kot odraslega opredelili osebo med 25. in 65. letom, ki je že zapustila redno šolanje, se pa »ob drugih socialnih vlogah vrača v organizirano izobraževanje, nadaljuje svoje izobraževanje samostojno ali se uči kako drugače« (Ličen, 2009, str. 33). Različne so tudi opredelitve izobraževanja odraslih. Unesco je leta 1976 sprejel naslednjo, temeljno: »Izobraževanje odraslih označuje celoto organiziranih izobraževalnih procesov katerekoli vsebine, stopnje, uporabljenih metod, formalno ali drugačno, ki bodisi nadaljujejo ali nadomeščajo začetno izobraževanje v šolah. V teh procesih razvijajo osebe, ki jih v posameznih družbah štejejo za odrasle, svoje sposobnosti, bogatijo znanje, izboljšujejo ali spreminjajo poklicno usposobljenost, stališča, vedenje, da bi se polnovredno osebnostno razvijale in sodelovale pri oblikovanju socialnega, kulturnega in gospodarskega razvoja« (v Ličen, 2009, str. 16). Na osnovi teh, še zlasti pa spoznanj, da starejši ljudje prav z izobraževanjem ohranjajo (miselno) vitalnost in izboljšujejo kvaliteto svojega življenja, so začele nastajati univerze za tretje življenjsko obdobje. Prvo je leta 1973 na univerzi v Toulousu v Franciji ustanovil Pierre Vellas; v naslednjih letih so trendu sledili še drugod po Evropi in tudi v Sloveniji (Bizovičar in Krajnc, 2012, str. 7).

Kakor opredelitev odrasle osebe je več tudi opredelitev pojma »starejši odrasli«. V andragogiki pomeni osebo, praviloma staro 65 let in več, navadno s statusom upokojene osebe. Kadar pa so kot starejši odrasli razumljeni tudi tisti, ki so še zaposleni, se mejna spodnja starost v različnih opredelitvah običajno giblje 50–64 let. Za obdobje po upokojitvi se pogosto uporablja tudi pojem »tretje življenjsko obdobje«. V njem novonastali prosti čas, ki je nastal kot odsotnost službenih obveznosti in pogosto tudi skrbi za otroke, nekateri zapolnijo z neformalnim izobraževanjem na različnih področjih, za katera v aktivni dobi pogosto ni bilo časa (Kump in Jelenc Krašovec, 2009). Neformalno izobraževanje je sistematično in organizirano izobraževanje, ki navadno poteka v krajšem časovnem obdobju (kot npr. tečaj) in pa zunaj formalnega izobraževalnega sistema (šol, fakultet). Kot pove že ime, ne daje formalnih nazivov, kar pomeni, da neformalno izobraževanje ne vodi do pridobitve stopnje izobrazbe. Nosilci takega izobraževanja za starejše odrasle so najpogosteje izobraževalne ustanove za odrasle (npr. ljudske univerze) in pa različna društva (Ličen, 2009, str. 150).

Izobraževanje starejših odraslih predstavlja eno od sestavin koncepta vseživljenjskega učenja, če pojem razumemo kot izobraževanje² in učenje³ skozi celo življenje, se pravi v vseh starostnih obdobjih, v vseh oblikah (bodisi formalno bodisi neformalno, naključno ali priložnostno), na vseh področjih življenja in v vseh okoljih (Lepšina, 2008). Vseživljenjsko lahko znanja, veščine itd. pridobivajo otroci, v vrtcu ali šoli, na interesnih dejavnostih ali doma ob domačih opravilih in še kje; odrasli, zasebno, ko se denimo odločijo za tečaj lončarstva ali kuharski tečaj, lahko pa jih na izobraževanje za potrebe znanj določenega delovnega mesta pošlje delodajalec ... Skratka, vseživljenjsko učenje je, najširše, vsakršno pridobivanje znanj, veščin, navad. Še zlasti je pomembno za najstarejše med nami. Starejši odrasli so ena izmed ranljivih skupin. S staranjem se navadno poslabša zdravstveno stanje, nastopita ovdovelost in krčenje socialnih mrež, pogosta posledica upokojitve je tudi poslabšanje finančnega položaja. Vse to lahko vodi v zmanjševanje avtonomije, občutje osamljenosti, apatičnost, depresijo ... in pomeni zmanjševanje kakovosti življenja nasploh (Kump in Jelenc Krašovec, 2009). Na ozadju tveganj Sloan (2009, str. 49) tako navaja štiri med seboj tesno povezane socialne cilje izobraževanja starejših odraslih: 1) stimulacija starejših odraslih za izobraževanje, 2) povezovanje starejših odraslih, 3) prekinitev morebitne izolacije, ki nastane po upokojitvi in 4) (re)socializacija. Izobraževanje starejših odraslih se v zadnjih desetletjih tako vse bolj razume kot dejanska potreba starejših odraslih; kot eden od pogojev za kakovostno ali t. i. aktivno staranje. Pomembno je, da izobraževanje starejših odraslih poteka v majhnih in stalnih skupinah. Kot take namreč nudijo občutek varnosti, pripadnosti, spoštovanja, medsebojne navezanosti. Pridobitev novih ali poglobitev obstoječih znanj pa daje možnosti za samopotrjevanje, samouresničevanje in osebni razvoj tudi v poznejših letih. Izobraževanje starejšim odraslim tako ne omogoča le koristne izrabe prostega časa in zadovoljevanja prirojenih psihosocialnih potreb po druženju in medosebnih odnosih, številne raziskave tudi kažejo, da miselna aktivnost pozitivno vpliva na fizično, zdravstveno stanje (Krajnc, 2016).

² Proces pridobivanja znanj, spretnosti itd., ki je strokovno organiziran in nadzorovan, praviloma s poukom in učiteljem (Lepšina, 2008, str. 43).

³ Učenje je širši pojem od izobraževanja. Poteka lahko kjerkoli in kadarkoli, vsebine se pri učenju prepletajo in niso nujno načrtno usmerjene na predmet. Učimo se torej lahko tudi drug od drugega, ne le pod strokovnim vodstvom (Lepšina, 2008, str. 44).

5 UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

Začetki univerz za tretje življenjsko obdobje v Sloveniji segajo v leto 1984, s pričetkom prvega eksperimentalnega programa, tj. tečaja francoščine, za starejše odrasle. Ta je doživel precejšen uspeh in že v študijskem letu 1985/1986 je bila v sklopu Andragoškega društva v Ljubljani ustanovljena prva Univerza za tretje življenjsko obdobje. Univerza za tretje življenjsko obdobje Ljubljana je danes ena izmed treh sekcij, ki sestavljajo poznejše samostojno Društvo za izobraževanje v tretjem življenjskem obdobju. Preostali dve sekciji sta še Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje in Inštitut za izobraževanje in razvoj. Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje – nevladna, neprofitna in prostovoljska organizacija – je danes največja mreža v izobraževanju starejših odraslih v Sloveniji. Združuje in koordinira 55 univerz za tretje življenjsko obdobje, razširjenih po vsej državi. Večina jih je organiziranih kot samostojna društva, nekatere pa delujejo v okviru javnih zavodov (ljudskih univerz, regijskih izobraževalnih centrov, knjižnic) in pri izobraževanju starejših sledijo konceptu univerz za tretje življenjsko obdobje (Bizovičar in Krajnc, 2012, str. 7–10, 13, 26).

Univerza za tretje življenjsko obdobje je odprta vsem starejšim odraslim, ne glede na stopnjo izobrazbe, narodnostno ali versko pripadnost. Izobraževanje poteka večinoma v obliki študijskih krožkov, pa tudi krajših tečajev, delavnic, (enkratnih) predavanj za razna interesna področja, izobraževalnih izletov in drugih srečanj. Študijske skupine vodijo mentorji. To so strokovnjaki za področje, ki ga predavajo; lahko so tako mladi diplomanti kakor zaposleni ali pa že upokojeni strokovnjaki. Vsebine so zelo raznolike. Veliko je zanimanja za učenje tujih jezikov, priljubljene so še umetnostna zgodovina, likovne delavnice, književnost, zdravje, narava, računalništvo in še kaj. Vsebine se torej ne razlikujejo dosti od vsebin v formalnem izobraževanju, je pa delo prilagojeno specifičnostim, ki jih prinaša tretje življenjsko obdobje. Več je poudarka na ponavljanju in utrjevanju snovi, pri načrtovanju in pouku se bolj uporabljajo izkušnje in znanja starejših odraslih, manj je formalnosti, za udeležbo so ključni zlasti prijateljski odnosi ... Starejši odrasli sodijo med bolj ambiciozne študente, saj jih v vpis v program praviloma najprej vodi želja po znanju. Ne le da samo obiskujejo izobraževanja, tudi sami iščejo najrazličnejše poti do znanja. Mentor mora biti na to pripravljen; pobude in spoznanja upošteva, jih umešča v študijski program in cilje, z njimi pa seznanja tudi vodstvo univerze (Krajnc, 2016).

5.1 UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE CELJE

Začetki delovanja Univerze za tretje življenjsko obdobje v Celju⁴ segajo v leto 1994. Ustanovitev v celjski knjižnici je takrat predlagala Božena Orožen, vodja domoznanskega oddelka Osrednje knjižnice Celje v pokoju. Pri ustanovitvi sta bila v pomoč zlasti Andragoški center Slovenije in izkušnje Mariborske knjižnice. V začetku aprila 1994 se je v knjižničnih prostorih tako prvič sestala skupina 20 upokojencev in dvakrat mesečno začela z domoznanskimi srečanji. Organizacijo dejavnosti je prevzel bibliotekar z andragoško izobrazbo Niko Veber. Veber je dejavnost vodil do februarja 1998, od takrat pa do jeseni 2020 bibliotekarka Slavica Hrastnik (Hrastnik, 2004, str. 22). Septembra 2020 je vodenje prevzela slovenistka Martina Prezelj.

Izobraževalni programi večinoma potekajo v prostorih Osrednje knjižnice Celje. Na voljo so Levstikova dvorana, ki jo je po potrebi mogoče pregraditi na 3 manjše ločene učilnice, računalniška učilnica in manjši prireditveni prostor na oddelku glasba-film. Obseg dejavnosti se iz leta v leto dopolnjuje ter spreminja (Osrednja knjižnica Celje, 2020). V študijskem letu 2019/2020 je bilo v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje vpisanih 644 udeležencev, ki so hkrati tudi uporabniki in/ali člani knjižnice. Od teh je bilo 107 moških (17 %). Starost udeležencev je bila v razponu od 43 do 95 let. Praviloma so udeleženci upokojenci, invalidski upokojenci, nekaj jih kot delovni presežek čaka na upokojitev, redki posamezniki pa so še delovno aktivni. Vsak udeleženec ob vpisu Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje izbere kombinacijo ponujenih izobraževalnih programov in dobi člansko izkaznico. O vseh dejavnostih so udeleženci obveščeni na dom po navadni ali elektronski pošti. Pri večini udeležencev, ki ob vpisu niso člani knjižnice, se sčasoma pokaže želja ali potreba tudi po vpisu v knjižnico, saj želijo sami poglobljati določene teme, ki jih spoznajo v okviru študijskih skupin, veliko pa jih želi brati literaturo v tujih jezikih, ki se jih učijo.

Vsebina izobraževanja je razdeljena na več programskih sklopov: domoznanstvo in kulturna zgodovina, jezikovno izobraževanje, računalniško izobraževanje, zdravje za življenje,

⁴ Posamezne programe izobraževanja starejših odraslih v Celju sicer nudi več institucij (npr. Ljudska univerza Celje, Javni zavod za socialno varstvene dejavnosti Celje). Le Univerza za tretje življenjsko obdobje Celje, ki torej deluje znotraj Osrednje knjižnice Celje, pa izobraževanje starejših odraslih udejanja po načelu in pod »mentorstvom« Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje. V mreži slednje smo v Celju tudi edina članica.

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

umetnost, naravoslovje, ročna dela, drugo. V študijskem letu 2019/2020 so bili udeleženci vključeni v 33 različnih jezikovnih in nejezikovnih izobraževalnih programov, ki so se izvajali v obliki 52 študijskih skupin. Posamezni programi, praviloma tisti, za katere je zanimanja več (npr. jezikovni), namreč potekajo v več skupinah. Večina programov deluje v obsegu 20–50 ur, in sicer enkrat tedensko po dve šolski uri. Nekateri udeleženci se odločijo tudi za obiskovanje več izobraževalnih programov hkrati. Priložnostno organiziramo še ekskurzije, vodene ogledne razstave ter obiske baletnih in opernih predstav.

Dejavnost Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje je neprofitna. Po večini se financira iz članarin udeležencev. Plačilo članarine zagotavlja pravico do pisnega obveščanja o vseh dejavnostih univerze in obiskovanja izobraževalnih programov, ki so plačljivi ali brezplačni (odvisno od načina mentorstva). Nekaterim izobraževalnim programom mentorji določijo ceno po osebi. Praviloma so to kratki programi do 5 srečanj (oz. 10 ur). Drugod je cena na program stalna (odvisna pa od števila ur, ki jih mentor načrtuje skupaj z vodjo Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje). Cena teh programov je na posameznika znana, ko se skupina dokončno oblikuje. Pogoji za oblikovanje skupine je najmanj 8 slušateljev. Višino članarine določi uprava knjižnice. V študijskem letu 2019/2020 je članarina znašala 15,00 EUR, za udeležence Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje, ki so hkrati člani Osrednje knjižnice Celje, pa 10,00 EUR. Za enak cenik smo se odločili tudi v študijskem letu 2020/2021. Delno stroške s financiranjem dodatka na delo vodje dejavnosti pokriva še Mestna občina Celje, Univerza za tretje življenjsko obdobje Celje pa se vsako leto prijavi tudi na javni razpis Ministrstva za šolstvo in šport za sofinanciranje izobraževanja odraslih. Del stroškov, ki ostane nepokrit, bremeni knjižnico.

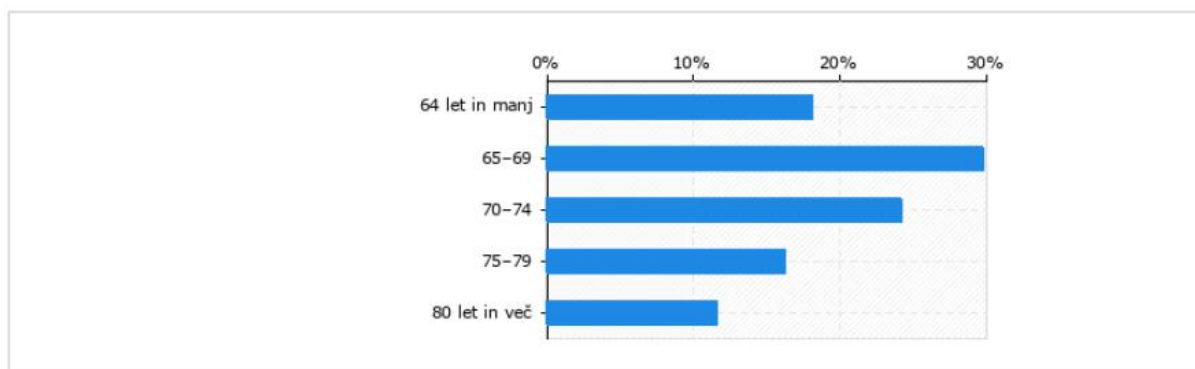
Vodja dejavnosti za tretje življenjsko obdobje je bibliotekar s pedagoško-andragoško izobrazbo, ki poleg svetovalnega dela na oddelku del časa posveča temu delu. Pri izvajanju dejavnosti so vodji v pomoč delavci uprave knjižnice in tudi sodelavci. V študijskem letu 2019/2020 sta dva knjižničarja Osrednje knjižnice Celje delovala tudi kot mentorja študijskih krožkov Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje (krožka Spoznavajmo Slovenijo in Moje prvo srečanje z računalnikom sta bila npr. ena izmed brezplačnih). Ena knjižničarka pa je vodja dejavnosti v pomoč pri organizaciji in koordinaciji programov. Delo vodje dejavnosti vključuje še:

- »načrtovanje programov,
- skrb za vsebinsko in organizacijsko izvedbo načrta,
- časovno usklajevanje krožkov in mentorjev,
- finančno poslovanje,
- skrb za obveščanje udeležencev, mentorjev in javnosti,
- sodelovanje z vodstvom knjižnice in predstavniki krožkov,
- letno in polletno poročanje o dejavnosti,
- vodenje arhiva in fotografske dokumentacije o delu Univerze« (Hrastnik, 2004, str. 31).

6 REZULTATI RAZISKAVE

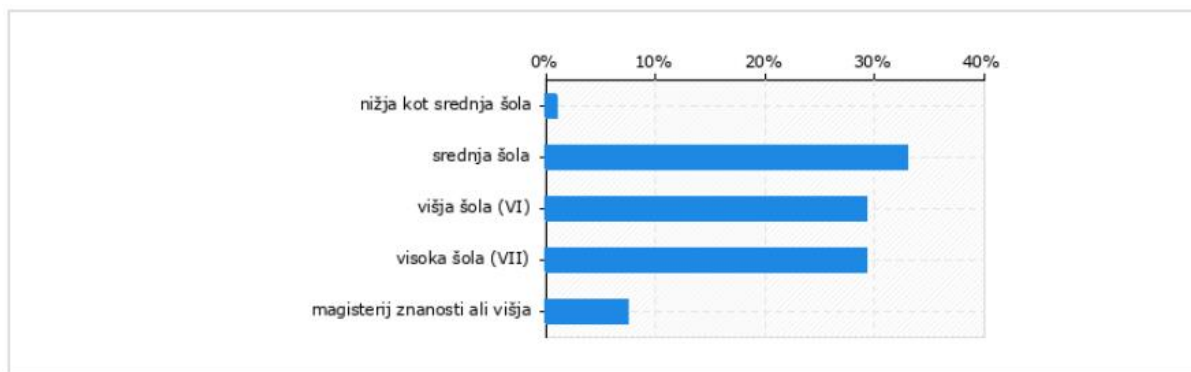
6.1 DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI VZORCA

Vzorec 215 vprašanih ima naslednje demografske značilnosti: največ jih sodi v starostno skupino 65–69 let (30 %), najmanj zastopana starostna skupina je 80 let in več (12 %) (Slika 1).

Slika 1: Starost anketirancev (n = 215)

Tretjina vprašanih (33 %) ima dokončano največ srednjo šolo, v enakem deležu sledita višja (29 %) in visoka šola (29 %). Magisterij znanosti ali več ima 7 %, nižjo kot srednješolsko izobrazbo pa odstotek vprašanih (Slika 2).

Slika 2: Izobrazba anketirancev (n = 215)

Demografske značilnosti našega vzorca lahko primerjamo z raziskavama iz leta 2003 in 2008, katerih vzorec so bili ravno tako udeleženci Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje. Obe raziskavi sta bili narejeni za potrebe izdelave diplomske naloge. Kronološko sta to *Nekateri vidiki dejavnikov izobraževanja starejših odraslih v programih Univerze za tretje življenjsko obdobje v Sloveniji* Beatrike Jernejc in *Udeleženci Univerze za tretje življenjsko obdobje in njihove izobraževalne značilnosti: primer Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje* Darje Kresnik. Leta 2003 je bilo med vsemi anketiranimi, tj. 120 izbranimi udeleženci Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje, 81 % vseh anketirancev mlajših od 70 let, tj. 33 % več kot v naši raziskavi. Pri tem je zanimivo, da se izobrazbena struktura anketirancev ni spremenila. Leta 2003 je ravno tako kot v naši raziskavi prevladovala skupina s končano srednjo šolo (35 %), sledili sta ji skupini z višjo (27 %) in visoko (23 %) stopnjo izobrazbe (Jernejc, 2003, str. 51, 59). Leta 2008 je bilo med 110 anketiranimi 84 % udeležencev mlajših od 71 let, srednjo šolo je zaključilo 25 %, višjo 36 % in visoko šolo 29 % anketiranih (Kresnik, 2008, str. 64, 70).

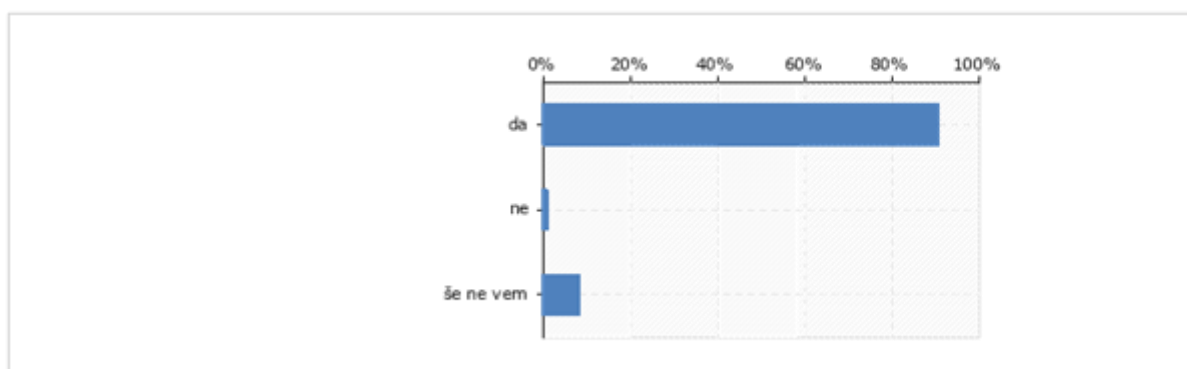
Sklenemo lahko, da povprečna starost udeležencev Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje postopoma narašča vzporedno s staranjem prebivalstva. Leta 2008 je bilo prebivalcev Slovenije starih 65 let in več 16 %, po zadnjih statističnih podatkih pa leta 2020 že 20 % (Statistični urad Republike Slovenije, b. d. Č). Napovedi obetajo še bistveno povečanje števila in deleža starejših odraslih. Osebe, stare 65 let ali več, bodo do leta 2100 predstavljale 31,3 % prebivalstva Evropske unije; že do leta 2060 pa naj bi bil več kot 65 let star povprečno že tudi vsak tretji prebivalec Slovenije (Eurostat Statistics Explained, 2020). Še vedno pa velja, da se bolj izobraženi pogosteje vključujejo v izobraževalne programe kot tisti z nižjo izobrazbo (Ličen, 2009, str. 198). Leta 2003 je imelo namreč zaključeno višjo šolo in več 55 % (Jernejc,

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

2003, str. 59), leta 2008 70 % (Kresnik, 2008, str.70), 2020 pa 65 % vseh anketiranih. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (b. d. A, b. d. B) je bilo v drugem polletju 2019 v starostni skupini 65 let in več v Sloveniji skupaj višje- in visokošolsko izobraženih 13 % oseb, v našem vzorcu pa je bil ta delež v vseh treh opazovanih letih večji kot 55 %

6.2 NAMERA ZA PONOVNI VPIS V UNIVERZO ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE CELJE

Anketiranci so pri prvem vsebinskem vprašanju odgovarjali na vprašanje, ali se nameravajo v študijskem letu 2020/2021 ponovno vpisati v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje. 91 % jih je odgovorilo pritrdilno, 8 % jih je bilo še neodločenih (Slika 3).

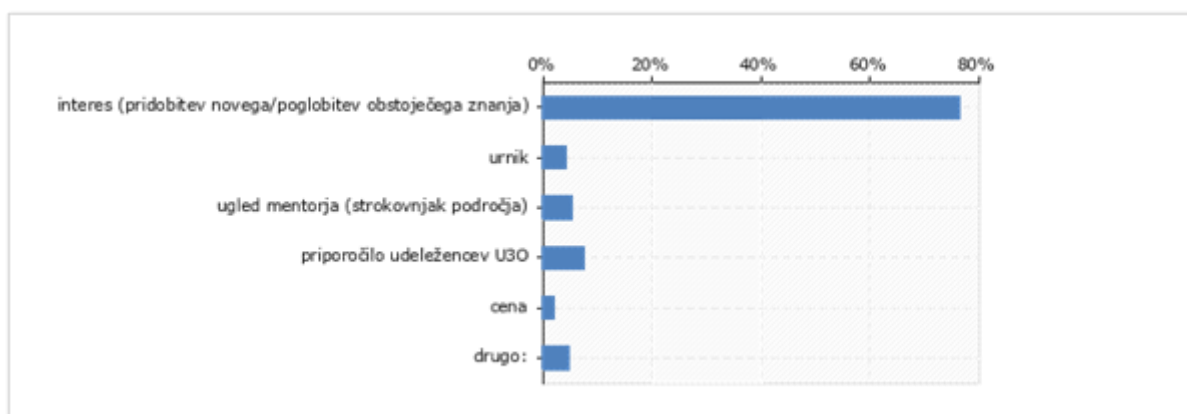
Slika 3: Ponovni vpis v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje (n = 214)

V novo študijsko leto se ne nameravata vpisati le 2 anketiranca (1 %). Oba sta kot vzrok izbrala odgovor »zdravstveni razlogi«. Med ostalimi možnimi odgovori smo sicer ponudili še »prezaposlenost«, »neustrezna ponudba programov«, »stroški izobraževanja« in »drugo«. Kdor je odgovoril »da« (v naslednjem študijskem letu se bo(m) ponovno vpisal v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje) ali »še ne vem«, je z anketo nadaljeval.

V hipotezi 1 smo predpostavili, da bodo najpogostejši razlogi udeležencev, da se v prihodnje ne nameravajo ponovno vpisati v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje, zdravstveni. Izhajali smo iz predhodne raziskave, saj je večina vprašanih, ki je bila leta 2003 včlanjena v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje, takrat svoje zdravje ocenila kot »zadovoljivo in letom primerno« (Jernejc, 2003, str. 80). Hipotezo 1 smo torej potrdili.

6.3 DEJAVNIKI IZBORA IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA

Kresnik (2008, str. 68) je v raziskavi ugotavljala motive starejših odraslih za vključitev v izobraževanje (vpis v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje). Najpogostejša razloga sta bila pridobitev novega znanja (28 %) in poglobitev obstoječega znanja (17 %); skupaj je potrebo po pridobivanju znanja v letu 2008 torej izkazalo 45 % vseh anketiranih. V nadaljevanju naše raziskave smo tiste, ki so navedli, da nameravajo v naslednjem študijskem letu obnoviti vpis ali pa o tem še razmišljajo, vprašali, kaj najbolj vpliva na izbiro izobraževalnega programa. V 76 % je to ravno tako interes za pridobitev novega ali poglobitev obstoječega znanja. Najmanj vprašanih (2 %) je kot odločilno navedlo ceno (Slika 4). Med opisnimi smo prejeli še naslednje odgovore: »odločitev mentorja«, »druženje«, »narava«, dvakrat »pohodi«, »tematika«, 3 pa so bili povezani s prostorom (»prostor«, »ustrezni prostori«, »primernost prostorov glede na koronavirus«). Levstikova dvorana, kjer poteka večina dejavnosti, je namreč kletni prostor. Kot taka ima zračenje predvideno izključno s prezračevalnim sistemom in nima možnosti za neposredni dotok svežega zraka. Že v preteklosti so nekateri člani izražali nezadovoljstvo s kletnimi prostori in prezračevanjem. V knjižnici nimamo na voljo drugih prostorov za izvajanje predavanj, tako da te težave v bližnji prihodnosti ne moremo razrešiti. Prezračevalni sistem v zgradbi knjižnice je ustrezen in redno vzdrževan, s čimer so bili seznanjeni tudi mentorji in predstavniki skupin na Svetu Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje (12. 6. 2020), neposrednega dotoka svežega zraka pa sicer ni mogoče zagotoviti nikjer v zgradbi.

Slika 4: Vpliv na izbiro za posamezen izobraževalni program (n = 211)

Raziskave o udeležbi odraslih v izobraževanju v slovenskem prostoru kažejo, da se ljudje z nižjo izobrazbo ne samo redkeje vključujejo v izobraževanje, redkeje obiskujejo tudi knjižnice in druge kulturne ustanove. Razlogov je več; to so lahko pomanjkanje informacij, časa, volje, strah, pa tudi vpliv okolja, v katerem živijo, ki ne ceni izobraževanja. Do teh skupin je potrebno pristopiti drugače; izkušnje kažejo, da se hitreje odzovejo, če jih nagovori nekdo, ki ga cenijo in ki tudi sam sodeluje v dejavnosti (Ličen, 2009, str. 198). V hipotezi 2 smo tako predpostavili, da se udeleženci z nižjo izobrazbo (največ srednja šola) za posamezen izobraževalni program najpogosteje odločijo zaradi priporočil udeležencev Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje. V Tabeli 2 je predstavljena povezanost med dvema spremenljivkama; izobrazba anketirancev in razlog za izbiro posameznega izobraževalnega programa. Hipoteze 2 nismo potrdili.

2 osebi oziroma 100 % anketirancev iz skupine z nižjo kot srednješolsko izobrazbo se za izobraževalni program odloči zaradi interesa za pridobitev novega ali poglobitev obstoječega znanja; iz te izobrazbene skupine se za program nihče ne odloči na podlagi priporočil drugih udeležencev izobraževanja. Anketirancev z manj kot srednješolsko izobrazbo je v naši raziskavi sicer premalo (2 anketiranca), da bi lahko sklepali o dejavnikih izbora te izobrazbene skupine. Interes za znanje je najpogostejši dejavnik izbora izobraževalnega programa tudi v skupini z doseženo srednješolsko izobrazbo (54 oseb oziroma 77 % anketirancev). Pa vendarle rezultati ankete kažejo značilno pozitivno odstopanje vrednosti rezidualov med srednješolsko izobrazbo in izbiro izobraževalnega programa na podlagi priporočil preostalih udeležencev. Sklepamo lahko, da se na podlagi priporočil za izobraževalni program v največji meri odločijo prav udeleženci z nižjo (srednješolsko) izobrazbo (14 %), čeprav jih številčno ni dovolj (10 anketirancev), da bi potrdili hipotezo 2. Na njihov izbor sicer najmanj vplivata urnik in cena.

Odločevanje na podlagi urnika je šibko značilno za skupino z višješolsko izobrazbo, močna pozitivna povezanost pa se je pokazala med ceno in najvišje izobraženimi. Ceno programa izmed vseh izobrazbenih skupin najpogosteje preverijo tisti z magisterijem znanosti in več, in sicer v 13 %. Je pa odstotek vseeno potrebno obravnavati z zadržkom, saj sta tako, če odstotek pogledamo v številu oseb, odgovorila 2 od 16 anketirancev iz te izobrazbene skupine (s po 2 % oziroma 1 osebo sledita visoka in višja šola). Sočasno nihče od srednješolsko izobraženih in manj ni izbral cene. Odgovori lahko presenečajo, saj domnevamo, da je skupina z najvišjo

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

stopnjo izobrazbe tudi finančno najbolj preskrbljena. Manj, a še vedno preseneča, da je to hkrati skupina, ki se za izobraževalni program izmed vseh izobrazbenih skupin najmanj pogosto odloča na podlagi interesa za znanje (v le 50 %), na odločitev pa bolj kot pri preostalih skupinah značilno vpliva odmevnost, strokovnost mentorja (19 %).

Tabela 2: Izbira izobraževalnega programa glede na izobrazbo*

		Kaj najbolj vpliva na izbiro izobraževalnega programa?						Skupaj
		interes (pridobitev novega ali poglobitev obstoječega znanja)	urnik	ugled mentorja (strokovnjak področja)	priporočilo udeležencev U3O ⁵	cena	drugo	
Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?	nižja kot srednja šola	2 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
	srednja šola	54 (77 %)	1 (1 %)	3 (4 %)	10 (14 %)	0 (0 %)	2 (3 %)	70 (100 %)
	višja šola (VI)	48 (80 %)	4 (7 %)	2 (3 %)	3 (5 %)	1 (2 %)	2 (3 %)	60 (100 %)
	visoka šola (VII)	49 (78 %)	3 (5 %)	3 (5 %)	3 (5 %)	1 (2 %)	4 (6 %)	63 (100 %)
	magisterij znanosti ali višja	8 (50 %)	1 (6 %)	3 (19 %)	0 (0 %)	2 (13 %)	2 (13 %)	16 (100 %)
	Skupaj	161 (76 %)	9 (4 %)	11 (5 %)	16 (8 %)	4 (2 %)	10 (5 %)	211 (100 %)

*obarvane celice kažejo odstopanja pri vrednostih rezidualov

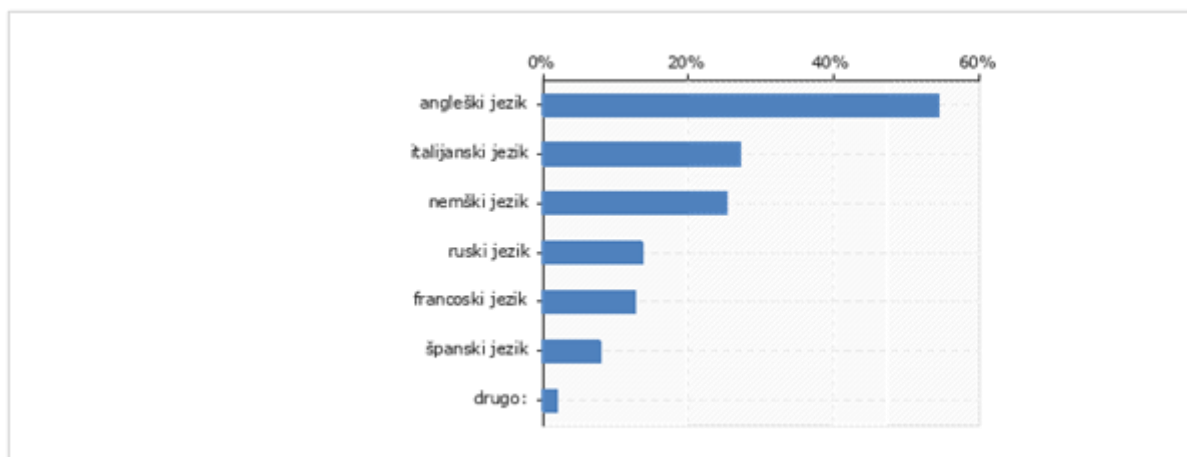
6.4 ZANIMANJE ZA POSAMEZNA VSEBINSKA PODROČJA

Jernejc (2003, str. 66) navaja, da je bilo leta 2003 med anketiranci Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje največ zanimanja za jezikovne izobraževalne programe; enega ali več jezikovnih tečajev je obiskovalo 54 % vseh anketiranih. Tudi nas je zanimalo, koliko vprašanih se vanj(e) namerava vpisati v prihodnjem študijskem letu, tj. 2020/2021. O vpisu jezikovnega tečaja je razmišljala slaba polovica anketiranih (49 %). Te smo tudi vprašali, učenje katerega jezika oz. jezikov jih zanima. Med odgovori smo ponudili tiste jezike, katerih

⁵ U3O ali Univerza za tretje življenjsko obdobje Celje je kratica, ki jo uporablja izključno celjska univerza za tretje življenjsko obdobje. V Sloveniji je uveljavljena kratica za univerzo za tretje življenjsko obdobje sicer UTŽO.

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

krožke že izvajamo, za pobude in predloge pa smo omogočili odprt odgovor »drugo«. Več kot polovica vprašanih je navedla angleški jezik (54 %), sledili sta italijanščina (27 %) in nemščina (25 %), najmanj vprašanih pa je zanimalo učenje španščine (8 %). Pod »drugo« smo prejeli še dva odgovora: »na angl. že hodim« in »esperanto« (Slika 5).

Slika 5: Interes za učenje tujega jezika (n =103)

V Tabeli 3 je predstavljena povezanost med dvema spremenljivkama, ki smo ju primerjali za potrebe potrjevanja hipotez; prikazuje primerjavo med spremenljivkama izobrazba anketirancev in prijava na jezikovni izobraževalni program. Statistično pomembno odstopanje se kaže pri dveh izobrazbenih skupinah; in sicer se za jezikovne izobraževalne programe izmed vseh izobrazbenih skupin najmanj zanimajo anketiranci z višjo šolo (šibka negativna povezanost; o prijavi sicer vseeno razmišlja 43 %), najbolj pa anketiranci z magisterijem znanosti in več (75 %). V hipotezi 3 smo predpostavili, da se udeleženci z višjo izobrazbo (višja šola in več) pogosteje odločajo za jezikovne izobraževalne programe. Skupaj je udeležencev z višjo šolo in več, ki razmišljajo o prijavi na jezikovni izobraževalni program, 68 %.⁶ Udeležencev z nižjo izobrazbo (z največ končano srednjo šolo), ki razmišljajo o prijavi na jezikovni program, pa je skupaj torej 32 %. Razlika v deležu (%) zainteresiranih za prijavo na jezikovni izobraževalni program med izobrazbeno skupino s končano največ srednjo šolo in višješolsko izobraženimi in več potrjuje hipotezo 3.

⁶ Seštevek anketirancev z višješolsko, visokošolsko izobrazbo in z magisterijem znanosti iz Tabele 3 (26 + 32 + 12 = 70) smo delili s številom vseh anketirancev, ki so na vprašanje, ali razmišljajo o prijavi na jezikovni izobraževalni program, odgovorili pritrdilno (103).

Tabela 3: Prijava na jezikovni izobraževalni program glede na izobrazbo*

		Ali razmišljate o prijavi na jezikovni izobraževalni program?		Skupaj
		da	ne	
Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?	nižja kot srednja šola	1 (50 %)	1 (50 %)	2 (100 %)
	srednja šola	32 (46 %)	38 (54 %)	70 (100 %)
	višja šola (VI)	26 (43 %)	34 (57 %)	60 (100 %)
	visoka šola (VII)	32 (51 %)	31 (49 %)	63 (100 %)
	magisterij znanosti ali višja	12 (75 %)	4 (25 %)	16 (100 %)
Skupaj		103 (49 %)	108 (51 %)	211 (100 %)

*obarvane celice kažejo odstopanja pri vrednostih rezidualov

Potrdili smo tudi hipotezo 4, v kateri smo predpostavili opazno razliko med tem, učenje katerih jezikov zanima starejše udeležence (75 let in več) in učenje katerih mlajše udeležence (74 in manj) (Tabela 4). Prva statistično pomembna razlika, značilno pozitivno odstopanje, zadeva učenje italijanskega jezika. Ta najbolj zanima najstarejše anketirance, stare 80 let in več (zanima jih kar v 56 %), in najmanj najmlajše, 64 let in manj (v 6 %). Učenje angleščine najbolj zanima anketirance stare 64 let in manj (v tej starostni skupini je takih 47 %); najmanj pa anketirance stare 80 in več (11 %). Drugače je z učenjem nemščine; ta najbolj zanima anketirane, stare 80 in več (vpisali bi jo v 33 %), najmanj pa skupino med 65 in 69 letom starosti (v 13 %). V primerjavi z ostalimi je za to starostno skupino sicer daleč najznačilnejše zanimanje za ruski jezik; takih je 13 %. Francoščina in španščina sta se izkazali kot statistično nepomembni. Razlika v zanimanju vseeno kaže, da se bi nanju vpisali predvsem mlajši udeleženci do vključno 74. leta starosti, starejši od 80 let pa sploh ne. Tako je tudi z ruščino, kjer je šibko pozitivno odstopanje spet značilno za mlajše, in sicer skupino 65–69 let.

Tabela 4: Zanimanje za učenje jezika glede na starost*

		Učenje katerega jezika vas zanima?							Skupaj
		angleški jezik	nemški jezik	francoski jezik	italijanski jezik	španski jezik	ruski jezik	drugo	
V katero starostno skupino spadate?	64 let in manj	15 (47 %)	7 (22 %)	3 (9 %)	2 (6 %)	2 (6 %)	3 (9 %)	0 (0 %)	32 (100 %)
	65–69	22 (41 %)	7 (13 %)	5 (9 %)	8 (15 %)	4 (7 %)	7 (13 %)	1 (2 %)	54 (100 %)
	70–74	14 (41 %)	6 (18 %)	3 (9 %)	7 (21 %)	1 (3 %)	2 (6 %)	1 (3 %)	34 (100 %)
	75–79	4 (22 %)	3 (17 %)	2 (11 %)	6 (33 %)	1 (6 %)	2 (11 %)	0 (0 %)	18 (100 %)
	80 let in več	1 (11 %)	3 (33 %)	0 (0 %)	5 (56 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	9 (100 %)
Skupaj		56 (38 %)	26 (18 %)	13 (9 %)	28 (19 %)	8 (5 %)	14 (10 %)	2 (1 %)	147 (100 %)

*obarvane celice kažejo odstopanja pri vrednostih rezidualov

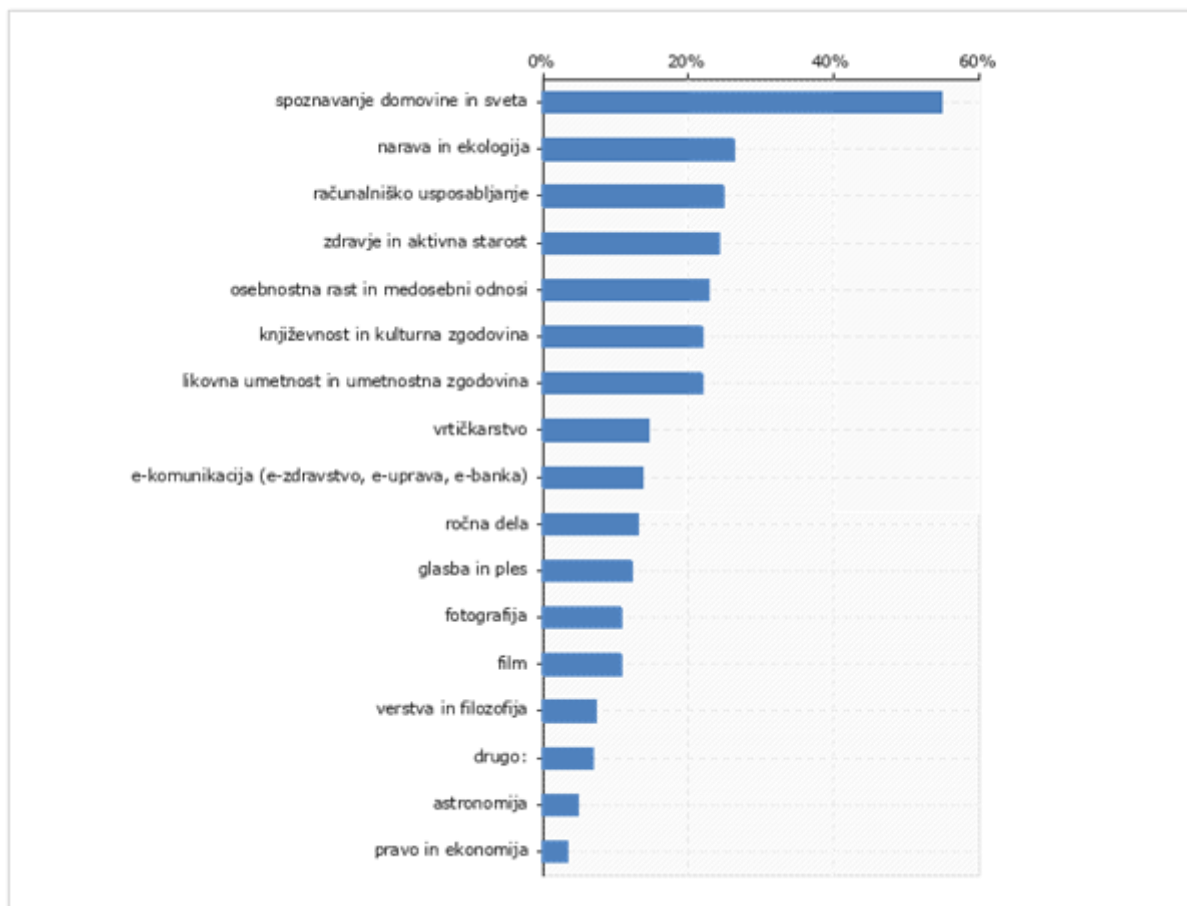
Naši sorodno raziskavo, in sicer o izobraževalnih interesih in potrebah uporabnikov splošne knjižnice, je izvedla tudi Mestna knjižnica Ljubljana (dalje: MKL). V anketiranje so vključili odrasle uporabnike MKL; to so uporabniki starejši od 15. leta. Raziskovalni problem so bile ndr. vsebinske tematike izobraževalnih delavnic, predavanj in tečajev. Vprašanje, ki se je nanašalo na zanimanje za udeležbo na izobraževanju glede na vsebino izobraževanja, je vsebovalo 36 različnih tematskih področij. Največji delež anketiranih je, neodvisno od starosti, izrazil zanimanje za področji potovanja (60 %) in tuji jeziki (58 %). Najstarejše uporabnike (v raziskavi MKL 55 let in več) so najbolj zanimali arhitektura, astrologija, duhovnost, računalništvo, rastlinstvo, zdravje, e-uprava, energetika, ekologija in zgodovina. Najmanj so jih zanimali film, zaposlitev in podjetništvo (Šinko, 2012, str. 58, 2014, str. 70).

V naši raziskavi smo anketirancem na izbiro ponudili 16 vsebinskih področij; in sicer vsebine, katerih programe ali že izvajamo ali smo jih izvajali v preteklosti ali pa smo zanje tekom študijskega leta prejeli posamezne pobude. Za ostale predloge smo omogočili še odprt odgovor »drugo«. Anketirani je izmed naštetih lahko izbral več vsebinskih področij. Število odgovorov, se pravi vsebinskih področij, ki jih zanimajo, ni bilo omejeno. Iz Slike 6 je razvidno, da smo potrdili tudi hipotezo 5. Daleč največ anketirancev Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje zanimajo (razen jezikovnih izobraževalnih programov) programi s področja spoznavanja domovine in sveta (55 %). Enako kot v MKL so na drugem mestu tuji jeziki (za učenje tujega jezika se, kot smo navedli, zanima 49 % vseh vprašanih). Približno četrtno zanimajo še narava in ekologija, računalniško usposabljanje, zdravje in aktivna

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

starost, osebna rast in medosebni odnosi, književnost in kulturna zgodovina ter likovna umetnost in umetnostna zgodovina. Razen osebne rasti in medosebnih odnosov se na Univerzi za tretje življenjsko obdobje Celje izobraževalni programi z navedenimi vsebinami že izvajajo. Najmanj sta vprašane zanimali astronomija (5 %) ter pravo in ekonomija (3 %), ki ju na Univerzi za tretje življenjsko obdobje Celje tudi sicer ne ponujamo. Med opisnimi odgovori smo prejeli naslednje odgovore: »izlet«, »spoznavanje Slovenije«, dvakrat »pohodništvo«, »prva pomoč«, »izdelava družinskega drevesa«, »plesna delavnica«, »mandale«, »glasba in filozofija ter sociologija«, »igranje instrumentov/sintisajzer«, »trenutno nič«.

Če primerjamo interes za vsebinska področja med anketiranci MKL in Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje, ugotovimo, da starejši odrasli iz obeh raziskav izražajo sorodna zanimanja; obojne najbolj zanimajo osebna rast (MKL je področje duhovnost v anketi natančneje opredelila s pojasnilom »delavnice o osebni rasti, sprostitvene tehnike, karma ipd.«), računalništvo, rastlinstvo, ekologija (v naši raziskavi narava in ekologija), zdravje (in aktivna starost) ter zgodovina (v naši raziskavi kulturna in umetnostna zgodovina). Med najbolj zanimivimi področji MKL beleži še arhitekturo in energetiko, ki ju v naši raziskavi nismo ponudili, in pa e-upravo. E-komunikacija (e-zdravstvo, e-uprava, e-banka) je bila, nasprotno, v naši raziskavi v spodnji polovici zanimivih vsebin (14 %). Področje filma se je tako v MKL kakor pri nas (11 %) pokazalo kot manj zanimivo. Če pa rezultata namesto v odstotkih pogledamo v številčnem interesu po osebi, se je za področje e-komunikacije zanimalo 28, za film pa 22 izmed 206 anketirancev. Kot smo že navedli, je pogoj za delovanje študijskega krožka na Univerzi za tretje življenjsko obdobje Celje najmanj 8 slušateljev. To pomeni, da je interes anketirancev za področji e-komunikacija in film vendarle velik, kar smo skušali upoštevati tudi pri načrtovanju programa 2020/2021. Področij zaposlitev in podjetništvo pa nismo ponudili, saj so naša ciljna skupina starejši, praviloma že upokojeni posamezniki.

Slika 6: Zanimanje po izobraževalnih področjih (n = 206)

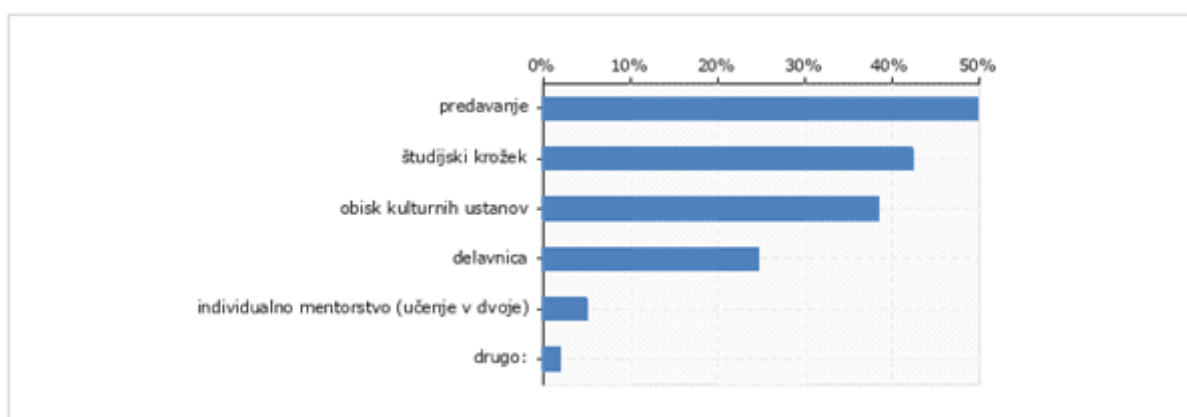
Zanimalo nas je še, katera področja najbolj zanimajo najmlajše udeležence (do vključno 64 let). Praviloma je to generacija v upokojevanju, ki se je v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje vpisala pred kratkim. Te izmed naštetih področij najbolj zanimajo osebno rast in medosebni odnosi (zanima 14 % anketiranih v tej starostni skupini). Sledijo spoznavanje domovine in sveta, zdravje in aktivna starost ter glasba in ples. Za prvo in zadnje področje, torej osebno rast in medosebne odnose ter glasbo in ples, ta starostna skupina izkazuje značilno pozitivno povezanost. Najmanj jih zanimajo verstva in filozofija, fotografija in pravo in ekonomija (vanje bi se vpisal 1 anketiranec oziroma nihče od anketiranih).

6.5 ZANIMANJE ZA POSAMEZNO OBLIKO IZOBRAŽEVANJA

Študijski krožek je uveljavljena oblika skupinskega izobraževanja na univerzah za tretje življenjsko obdobje, ki pa se, kot smo že navedli, dopolnjuje še z drugimi, krajšimi oblikami, kot so (enkratna) predavanja, delavnice, izobraževalni izleti itd. Te vsaka univerza ponuja

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

glede na povpraševanje udeležencev (Krajnc, 2016, str. 213). Na Univerzi za tretje življenjsko obdobje Celje ugotavljamo, da v zadnjih letih med mlajšimi udeleženci narašča zanimanje za krajše oblike, še zlasti pa za enkratna predavanja in obiske kulturnih ustanov (muzejev, gledališč, opernih hiš ipd.) (S. Hrastnik, osebna komunikacija, 18. 5. 2020). V anketnem vprašalniku so pri vprašanju o tem, katera oblika izobraževanja jih najbolj zanima, anketirani izbirali med petimi odgovori, izbrali so lahko največ dva odgovora. Slika 7 kaže zanimanje vseh anketiranih za posamezno obliko izobraževalnega programa. V večini so to predavanja (50 %) in študijski krožki (42 %), najmanj anketiranih pa zanima individualno mentorstvo (učenje v dvoje) (5 %). Med odprtimi odgovori so bili še »pohodništvo«, »odvisno od vrste izobraževanja«, »jezikovne vaje«, »vesperae musicae«.⁷

Slika 7: Zanimanje za obliko izobraževalnega programa (n = 203)

Tabela 5 kaže, da se pojavljajo odstopanja vrednosti rezidualov med zanimanjem za posamezne oblike izobraževalnih programov in starostjo anketirancev. Delavnica (kot je npr. likovna, zeliščarska) bolj zanima mlajše anketirance, značilno pa stare 64 let in manj (izbralo bi jo 25 % anketirancev iz te starostne skupine). Študijski krožek najbolj ustreza skupini 65–69 let (32 %). Pri preostalih starostnih skupinah je zanimanje za to obliko manj značilno. Individualno delo in nekoliko manj predavanja sta značilna izbira za starostno obdobje 70–74 let. Obiski kulturnih ustanov (pri nas zlasti oper, muzejev), nasprotno, bolj zanimajo starejše udeležence; še zlasti je to značilno za anketirance v obdobju 75–79 let (36 % te starostne

⁷ Vesperae Musicae je glasbeni abonma koncertov klasične glasbe, ki ga na Univerzi za tretje življenjsko obdobje Celje ponujamo kot dopolnitev študijskega krožka Zgodovina odrske umetnosti: veličastnih trideset.

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

skupine). Če nekoliko poenostavimo in izhajamo iz prakse, lahko rečemo, da se z višjo starostjo navadno večja potreba in/ali želja po organiziranem prevozu v od Celja bolj oddaljene kraje. Individualno mentorstvo (učenje v dvoje) je razen za anketirance v obdobju 70–74 let najbolj značilno za najstarejše udeležence. Izbralo ga je 11 % anketiranih iz te starostne skupine; le v 5 % denimo zanima skupino 70–74 let, ostale pa še bistveno manj. Ker individualno učenje na univerzah za tretje življenjsko obdobje načeloma poteka kot učenje (pomoč) računalniških veščin, uporabe pametnega telefona, tablice ipd., so namreč navadno ravno najstarejši tisti, ki potrebujejo začetno (osnovno) znanje. Mlajši se po pomoč obračajo zlasti za specifična vprašanja – za nadgradnjo obstoječega znanja, katerega osnovo so pridobili v službi ali kako drugače.

Tabela 5: Zanimanje za obliko izobraževalnega programa glede na starost*

		Katera oblika izobraževalnega programa Univerze za tretje življenjsko obdobje vas najbolj zanima?						Skupaj
		študijski krožek	delavnica	obisk kulturnih ustanov	predavanje	individualno mentorstvo (učenje v dvoje)	drugo	
V katero starostno skupino spadate?	64 let in manj	15 (25 %)	15 (25 %)	12 (20 %)	15 (25 %)	0 (0 %)	2 (3 %)	59 (100 %)
	65–69	32 (32 %)	17 (17 %)	22 (22 %)	26 (26 %)	2 (2 %)	1 (1 %)	100 (100 %)
	70–74	21 (27 %)	7 (9 %)	15 (19 %)	31 (39 %)	4 (5 %)	1 (1 %)	79 (100 %)
	75–79	11 (20 %)	5 (9 %)	20 (36 %)	19 (35 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	55 (100 %)
	80 let in več	7 (19 %)	6 (17 %)	9 (25 %)	10 (28 %)	4 (11 %)	0 (0 %)	36 (100 %)
	Skupaj	86 (26 %)	50 (15 %)	78 (24 %)	101 (31 %)	10 (3 %)	4 (1 %)	329 ⁸ (100 %)

*obarvane celice kažejo odstopanja pri vrednostih rezidualov

Preverili smo še odstopanja vrednosti med zanimanjem za obliko izobraževalnega programa in izobrazbo. Da stopnja izobrazbe vpliva na izbor oblike izobraževalnih programov, ugotavlja tudi Jernejc (2003, str. 68): med največ srednješolsko izobraženimi prevladujejo tisti izobraževalni programi, ki so bolj povezani s praktičnim delom (npr. ročna dela, zeliščarska delavnica). Anketirancev z manj kot srednjo šolo, ki so v naši anketi odgovorili na vprašanje,

⁸ Število vseh odgovorov v Tabeli 5 (n = 329) presega število vseh, ki so izpolnili anketo (n = 215), ker so lahko anketiranci pri vprašanju, katera oblika izobraževalnega programa jih najbolj zanima, izbrali do 2 odgovora.

katera oblika izobraževalnega programa jih najbolj zanima, je premalo za oblikovanje zaključkov (so zgolj 3). Je pa iz Tabele 6 razvidno, da je izmed vseh izobrazbenih skupin prav zanje izrazito značilna delavnica (zanima 67 % anketiranih oziroma 2 osebi). Iz Tabele 6 je tudi razvidno, da se pojavijo odstopanja pri najbolj izobraženih, ki se najbolj zanimajo za študijske krožke (in najmanj, 5 %, za delavnico). Za študijski krožek se je v naši raziskavi odločilo 45 % vseh z magisterijem znanosti in več. Študijski krožek se kot druga najzanimivejša oblika programa pojavlja pri visokošolsko (25 %) in srednješolsko izobraženih (29 %), šele na tretjem mestu pa z 21 % med višješolsko izobraženimi (po zanimanju z 0 % sledijo le še najmanj izobraženi). Srednje-, visoko- in višješolsko izobraženi so največji interes, tj. v 30 % ali več, sicer izrazili za predavanja.

Tabela 6: Zanimanje za obliko izobraževalnega programa glede na izobrazbo*

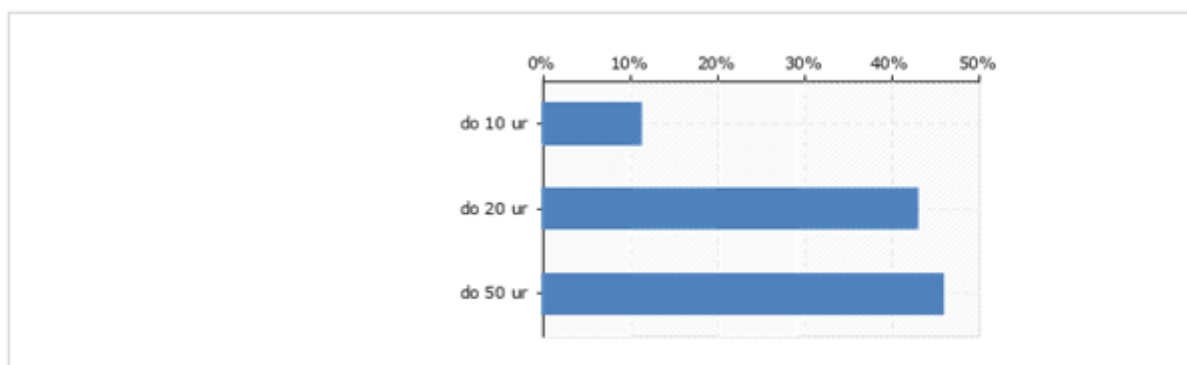
		Katera oblika izobraževalnega programa Univerze za tretje življenjsko obdobje vas najbolj zanima?						Skupaj
		študijski krožek	delavnica	obisk kulturnih ustanov	predavanja	individualno mentorstvo (učenje v dvoje)	drugo	
Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?	nižja kot srednja šola	0 (0 %)	2 (67 %)	0 (0 %)	1 (33 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	3 (100 %)
	srednja šola	31 (29 %)	16 (15 %)	24 (23 %)	33 (31 %)	1 (1 %)	1 (1 %)	106 (100 %)
	višja šola (VI)	20 (21 %)	14 (15 %)	28 (29 %)	30 (32 %)	3 (3 %)	0 (0 %)	95 (100 %)
	visoka šola (VII)	26 (25 %)	17 (16 %)	23 (22 %)	31 (30 %)	5 (5 %)	3 (3 %)	105 (100 %)
	magisterij znanosti ali višja	9 (45 %)	1 (5 %)	3 (15 %)	6 (30 %)	1 (5 %)	0 (0 %)	20 (100 %)
	Skupaj	86 (26 %)	50 (15 %)	78 (24 %)	101 (31 %)	10 (3 %)	4 (1 %)	329 (100 %)

*obarvane celice kažejo odstopanja pri vrednostih rezidualov

V hipotezi 6 smo predpostavili, da bodo ne glede na starost in izobrazbo udeležence Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje izmed oblik izobraževalnih programov najbolj zanimali študijski krožki. Ti so, kot rečeno, osnovna enota univerz za tretje življenjsko obdobje (Krajnc, 2016, str. 153), pa tudi sicer na Univerzi za tretje življenjsko obdobje Celje največ izobraževalnih programov izvajamo v tej obliki. Hipoteze 6, kot je razvidno iz komentarja Tabel 5 in 6, nismo potrdili. Večina študijskih skupin na Univerzi za tretje življenjsko obdobje Celje deluje v obsegu 50 ur (enkrat tedensko po dve uri). Iz Slike 8 je razvidno, da to

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

ustreza slabi polovici vprašanih (46 %), krajši izobraževalni program do 20 ur pa bi ustrezal 43 % vprašanih.

Slika 8: Zanimanje za trajanje izobraževalnega programa (n = 205)

Preverili smo odstopanja med starostjo in zanimanjem za obseg izobraževalnega programa (Tabela 7). Najdaljših programov si najbolj želi skupina v starosti 65–69 let; kar 52 % bi jih izbralo izobraževalni program do 50 ur. Toliko urni program je najbolj zanimiv tudi za starostni skupini 70–74 let (48 %) in 75–80 let (45 %). Nasprotno je najmanj zanimanja za do 50-urni program izkazala najstarejša skupina (80 let in več), tj. v 32 %. Za najstarejše je sicer značilno šibko pozitivno odstopanje rezidualov s srednje dolgimi programi (do 20 ur). Izbralo bi jih 55 % starejših od 80 let.

Tabela 7: Zanimanje za obseg izobraževalnih programov glede na starost*

		Koliko ur naj obsega posamezen izobraževalni program?			Skupaj
		do 10 ur	do 20 ur	do 50 ur	
V katero starostno skupino spadate?	64 let in manj	4 (11 %)	18 (47 %)	16 (42 %)	38 (100 %)
	65–69	5 (8 %)	25 (40 %)	32 (52 %)	62 (100 %)
	70–74	6 (12 %)	20 (40 %)	24 (48 %)	50 (100 %)
	75–79	5 (15 %)	13 (39 %)	15 (45 %)	33 (100 %)
	80 let in več	3 (14 %)	12 (55 %)	7 (32 %)	22 (100 %)
Skupaj		23 (11 %)	88 (43 %)	94 (46 %)	205 (100 %)

*obarvane celice kažejo odstopanja pri vrednostih rezidualov

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Kresnik navaja (2003, str. 80), da sta največji oviri udeležencev za vključitev v izobraževanje prezaposlenost in družinske obveznosti. Domača opravila (urejanje doma in okolice) in skrb za vnuke so sicer najbolj značilni za mlajše upokoјence; kasneje jih že prevzemajo njihovi otroci, zrahlja pa se tudi skrb za odraščajoče vnuke. V hipotezi 7 smo predpostavili, da najmlajše udeležence (do vključno 64. leta starosti) zaradi siceršnje zaposlenosti zato bolj zanimajo krajši izobraževalni programi (do 20 ur). Hipotezo 7 smo potrdili. V programe do 20 ur bi se vpisalo največ, tj. 47 % udeležencev iz starostne skupine 64 let in manj. Razlika sicer ni velika, saj bi jih 42 % vseeno izbralo do 50-urni program, najmanj pa jih zanimajo najkrajši programi do 10 ur. Izbralo bi jih le 11 % mlajših od 65 let.

7 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

V Celju je možnosti za izobraževanje starejših odraslih veliko; poleg dopolnilnega in splošnega izobraževanja s priznanimi verifikacijami prirejajo različna svetovanja in predavanja tudi mnoga društva in izobraževalne ustanove za odrasle. Sočasno je starejših odraslih vedno več, saj se prebivalstvo Slovenije (in širše) pospešeno stara. Raziskovanje izobraževalnih potreb uporabnikov in/ali članov iz t. i. tretjega življenjskega obdobja, katerim v Osrednji knjižnici Celje že namenjamo precejšnjo pozornost, tako ocenjujemo kot eno izmed prednostnih nalog. V okviru Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje starejšim odraslim s širšega celjskega območja namreč že več kot četrto stoletje nudimo številne možnosti neformalnega izobraževanja in z njim kvalitetnega preživljanja prostega časa, dejavnost pa je v lokalnem okolju že dolgo priznana kot nepogrešljiv člen vseživljenjskega izobraževanja.⁹ Izobraževanje uporabnikov in sodelovanje v vseživljenjskem izobraževanju sta sicer tudi eni od temeljnih in zakonsko določenih nalog splošnih knjižnic.

V raziskavo o izobraževalnih potrebah starejših odraslih smo zajeli obstoječe udeležence Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje, ne pa tudi vseh potencialnih udeležencev, torej bodisi že upokoјenih bodisi (ne)zaposlenih posameznikov pred upokoјitvijo z območja, ki ga pokriva Osrednja knjižnica Celje. Je pa raziskovalni vzorec prav zato omogočil dober vpogled v izobraževalne interese aktivnih udeležencev celjske univerze, rezultati raziskave pa so lahko

⁹ Za uspešno izobraževanje in organizacijo prijateljskega druženja ljudi v tretjem življenjskem obdobju je Univerza za tretje življenjsko obdobje Celje leta 2004 prejela visoko občinsko priznanje – bronasti celjski grb Mestne občine Celje.

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

uporabni še zlasti za tiste univerze za tretje življenjsko obdobje, ki ravno tako delujejo v okviru splošnih knjižnic. Dosedanje raziskave Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje, predvsem diplomski deli Beatrike Jernejc (2003) in Darje Kresnik (2008), so se osredotočile zlasti na sociološki in motivacijski vidik udeležencev, na izobraževalne značilnosti, vzgibe, ovire, potrebe za vključitev v izobraževanje. Naše raziskovanje se je prednostno usmerilo v izobraževalne potrebe in želje udeležencev v nadaljnjem obdobju. Kandidatka za bibliotekarski izpit sem jeseni 2020 namreč prevzela vodenje Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje. Pridobljeni podatki so že pripomogli h kratkoročnemu načrtovanju ponudbe naših izobraževalnih programov, uporabiti pa jih bo mogoče tudi še v bodoče; v pripravi strategije nabavne politike in načrtovanju drugih prireditvenih dejavnosti knjižnice.

Za potrebe raziskave pričujoče pisne naloge smo zastavili 7 hipotez; od tega smo jih z empirično raziskavo potrdili 5, 2 hipotezi pa nismo potrdili. Potrdili smo hipotezo 1, ki pravi, da so najpogostejši razlogi udeležencev, ki se v prihodnje ne nameravajo ponovno vpisati v Univerzo za tretje življenjsko obdobje Celje, zdravstveni. Potrdili smo tudi hipotezo 3; udeleženci z višjo izobrazbo (višja šola in več) se pogosteje odločajo za jezikovne izobraževalne programe kot udeleženci z nižjo izobrazbo. Potrdili smo hipotezo 4, v kateri smo predpostavili opazno razliko med tem, učenje katerih jezikov zanima starejše udeležence (75 let in več) in učenje katerih mlajše udeležence (74 in manj). Daleč največ anketirancev Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje zanimajo (razen jezikovnih izobraževalnih programov) programi s področja spoznavanja domovine in sveta, s čimer smo potrdili hipotezo 5. Potrdili smo tudi hipotezo 7, ki pravi, da najmlajše udeležence (do 64. leta starosti) bolj zanimajo krajši izobraževalni programi do 20 ur. Nismo potrdili hipoteze 2, ki pravi, da se udeleženci z nižjo izobrazbo (največ srednja šola) za študijski krožek najpogosteje odločijo zaradi priporočil obstoječih udeležencev izobraževanja. Potrdili nismo tudi hipoteze 6, v kateri smo predpostavili, da bodo ne glede na starost in izobrazbo udeležence Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje izmed oblik izobraževalnih programov najbolj zanimali študijski krožki.

Največji delež anketiranih iz naše raziskave sodi v starostno skupino 65–69 let (takih je 30 %). Ugotavljamo, da je delež udeležencev mlajših od 70 let, če ga primerjamo z letoma 2003 in 2008, manjši. Starajo se torej tudi udeleženci Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje. V izobraževanje se hkrati še vedno pogosteje vključujejo bolj izobraženi; med

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

anketiranimi je bilo takih z zaključeno višjo šolo in več 65 %. V primerjavi z letom 2003 jih je bilo še za 10 % več. Kako torej v izobraževanje pritegniti generacijo, ki se šele upokojuje in starejše odrasle z nižjo izobrazbo, se zarisujeta kot prvi izmed vprašanj, na kateri bomo iskali odgovore tudi v bodoče. To je še kako pomembno, saj so izmed vseh starejših odraslih prav manj izobraženi bolj podvrženi tveganjem, ki sicer navadno nastopijo po upokojitvi. Še zlasti so to poslabšanje finančnega položaja in zdravstvenega stanja ter krčenje socialnih mrež, kar lahko vodi v občutek izključenosti, apatičnost, celo depresijo. Vloga vseživljenjskega učenja je tu izjemno pomembna. Z vključevanjem v najrazličnejše oblike izobraževanja starejši odrasli ohranjajo svojo samostojnost in neodvisnost ter socialno in kulturno povezanost s svojim okoljem. Knjižnica je za to še kako primeren prostor. S pestrim izborom knjižničnega gradiva nudi vsem vrstam učenja odlične spodbude, uporabnikom knjižnice pa prostor za kulturno druženje tudi zunaj časa organiziranih dejavnosti.

Med anketiranci smo zabeležili več kot 90 % interes za nadaljnje izobraževanje v okviru Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje. V večini je razlog za vključitev v posamezne programe interes, potreba po pridobivanju znanja. To nas zavezuje k iskanju kvalitetnih, aktualnih in starejšim odraslim potrebnih vsebin, ravno tako pa tudi strokovnjakov, mentorjev, ki bodo znanja in/ali spretnosti podajali.

Ugotovili smo, da je med anketiranci razen za jezikovne izobraževalne programe daleč največ zanimanja za vsebine s področja spoznavanja domovine in sveta. Potopisna in sorodna predavanja udeležencem že ponujamo v obliki enkratnih ponedeljkovih predavanj, in sicer praviloma dvakrat mesečno. Ta sicer najstarejši krožek, Domoznanstvo in kulturna zgodovina, smo tako podobno načrtali tudi v naslednjem študijskem letu. Razen, ozko, spoznavanja sveta in domovine vanj vključujemo tudi predavanja o pomembnih osebnostih, zgodovinskih dogodkih, znamenitostih, kulturne dogodke, literarne večere in, občasno, še predavanja o katerih izmed bolj splošnih, a v konkretnem času aktualnih tem. Ravno tako smo ohranili programska načrta študijskih krožkov Spoznavajmo Slovenijo (spoznavanje posameznih pokrajin Slovenije z ekskurzijami, ki jih načrtujejo slušatelji sami) in Pohodništvo (spoznavanje ožje okolice ob skrbi za kondicijo in dobro počutje).

Ker smo želeli biti pripravljeni tudi na izobraževalne potrebe najmlajših starejših odraslih udeležencev (do vključno 64 let), ali tudi generacije v upokojevanju, ki se bo v univerzo torej

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

predvidoma še vpisovala, smo preverili, katere vsebine najbolj zanimajo le-te. Izkazano – za to starostno skupino celo izrazito – zanimanje za področje osebnostne rasti in medosebnih odnosov nas je v študijskem letu 2020/2021 vodilo k razpisu novega izobraževalnega programa Krepitev psihološke odpornosti in dobrega počutja. Tudi pri načrtovanju oblike in trajanja omenjenega programa smo si lahko pomagali z rezultati raziskave. Ker smo ugotovili, da najmlajše udeležence najbolj zanimajo izobraževalni programi do 20 ur, med oblikami pa delavnice, smo toliko urni program zasnovali kot vodeno izkustveno psihološko delavnico. V načrt smo s vsebinskega področja osebnostne rasti in medosebnih odnosov umestili tudi dve gostujoči predavanji.

Med ostalimi, za najmlajšo skupino zanimivimi programi, so poleg spoznavanja domovine in sveta še zdravje in aktivna starost ter glasba in ples. V ta namen smo študijske krožke teh področij vsebinsko osvežili ter tako zagotovili, da se bodo v njih ponovno našli tudi udeleženci, ki jih sicer že obiskujejo. Ponovno smo razpisali tečaj Preprečevanja padcev, krožek Zdrave prehrane, Zdravilnih rastlin, sočasno ponudili še enkratne zeliščarske delavnice izdelovanja krem in mazil, namesto Zgodovine glasbe pa razpisali Zgodovino odrske umetnosti (dram, oper in simfonij klasične evropske umetnosti). Kot dopolnitev programa smo kakor že leta poprej v sodelovanju z lokalnim ponudnikom, Hišo kulture, ponudili abonma klasične glasbe. Ker smo med anketiranci zaznali tudi precejšnji interes za področje filma, smo v sodelovanju z Mestnim kinom Metropol ponovno razpisali tudi filmski abonma Srebrno platno. Ohranili smo tudi krožke z vsebinskih področij, ki najbolj zanimajo vse udeležence neodvisno od starosti in/ali izobrazbe. To so narava in ekologija, računalniško usposabljanje (osnovni, osvežitveni in nadaljevalni program; slednji temelji predvsem na veččinah e-komuniciranja), književnost in kulturna zgodovina ter likovna umetnost in umetnostna zgodovina. Za ta vsebinska področja kot dopolnitev in obogatitev izobraževalnih programov ravno tako načrtujemo gostujoča predavanja. V raziskavi smo namreč potrdili tudi opažanja iz prakse, da med udeleženci narašča zanimanje za (enkratna) predavanja; in sicer je takih 50 %, z nekaj odstotki manj tesno sledijo študijski krožki (42 %).

Sklepiti je mogoče, da najmanj izobražene (manj kot srednja šola) bistveno bolj kot ostale izobrazbene skupine zanimajo izobraževalne oblike, povezane s praktičnim delom (npr. delavnice). Najbolj izobraženi se, pričakovano, v večji meri zanimajo za študijske krožke; v tej obliki tudi izvajamo večino izobraževalnih programov. Smo pa med odprtimi odgovori,

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

kjer smo se nadejali novih vsebinskih predlogov, prejeli ali (poimenske) programe, ki jih že izvajamo (spoznavajmo Slovenijo (z izleti), pohodništvo, mandale, glasba) ali programe, ki smo jih v preteklosti že razpisali, pa zaradi premalo interesa niso zaživel ali preživeli (filozofija, sociologija, izdelava družinskega drevesa). Med področji zanimanja se je prvič pojavila prva pomoč (1 anketiranec).

Navedli smo že precejšnje zanimanje za jezikovne izobraževalne programe; o jezikovnem tečaju je razmišljala slaba polovica anketiranih (49 %). Ugotovili smo, da se za učenje tujega jezika mnogo pogosteje odločajo bolj izobraženi (z višjo šolo ali več). Ob tem je zanimivo, da daleč največ interesa še vedno ostaja za angleški jezik; in še to se za angleščino najbolj zanimajo najmlajši do vključno 64 let (menili bi namreč, da je angleščino, če že ne tekom formalnega izobraževanja, večina usvojila za potrebe službe), sledita italijanščina in nemščina. Ti bolj zanimata starejše udeležence, še zlasti pa stare 80 in več. Iz generacijske razlike v zanimanju je torej mogoče sklepati, da se mnogo udeležencev jezikovnega izobraževanja jezika ne želi toliko učiti na novo, kot pa poglobljati tuji jezik, ki so ga usvajali tekom svojega formalnega (šolskega) izobraževanja. V študijskem letu 2020/2021 smo udeležencem Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje ponudili še nove, začetne skupine tujih jezikov, ki jih že imamo,¹⁰ in, poskusno, krožek govornega sporazumevanja v kitajskem jeziku ter spoznavanja kitajske kulture. Ugotovili smo namreč, da se mlajši udeleženci (do 74. leta) vendarle bolj zanimajo za jezike, ki se jih verjetno še niso učili (kot so npr. francoščina, španščina, ruščina, katerih programe že ponujamo). Na podlagi tega, da ti jeziki zanimajo mlajše udeležence, lahko predvidevamo, da bomo v prihodnjih letih ponudili več začetnih skupin teh jezikov.

Rezultati kažejo, da je program zastavljen sodobno, izkazanim izobraževalnim potrebam primerno. V študijskem letu 2020/2021 smo ga, kot navedeno, z rezultati raziskave še nekoliko dopolnili in na ozadju izsledkov tudi bistveno lažje načrtovali. Nakazali smo že, da bomo v prihodnje zasledovali zlasti izobraževalne potrebe generacije v upokojevanju – pa tudi širše. Potrebe teh, ki so že vključeni v Univerzo za tretje življenjsko obdobje, neprimerno bolje poznamo. Z njimi smo v vsakodnevem stiku, nenazadnje pa nam interes in potrebo za vsebinska področja, oblike in trajanja kaže že število vsakoletnega vpisa v posamezne

¹⁰ Angleščina, francoščina, italijanščina, nemščina, ruščina in španščina.

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

programe. Namera za ponovni vpis iz raziskave hkrati kaže, da so z obstoječo ponudbo tudi zadovoljni. V prihodnjih raziskavah zato načrtujemo, da bodo vzorec tudi potencialni udeleženci izobraževanja za starejše; torej posamezniki pred upokojitvijo ali pa že upokojeni, ki niso uporabniki Osrednje knjižnice Celje in katerih interesov ter želja ne poznamo. Obstoječa ponudba Univerze za tretje življenjsko obdobje Celje njihovih izobraževalnih potreb morda ne zadovoljuje. Raziskavo lahko mdr. še dodatno razširimo na zelene metode izobraževanja, značilnosti predavateljev ... ali podobno kot Mestna knjižnica Ljubljana raziščemo tudi za izobraževanje najprimernejša obdobja v letu in termine za udeležbo. Možnosti za izboljšave in temeljitejše poznavanje ciljne skupine je še veliko.

8 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- 1KA. (b. d.). *Reziduali v tabelah*. <https://www.1ka.si/d/sl/pomoc/prirocniki/reziduali-tabelah>
- Ambrožič, M. (2005). Anketna metoda. V A. Šauperl (ur.), *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu* (str. 23–52). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- Bizovičar, M. in Krajnc, A. (ur.). (2012). *Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje: izobraževanje starejših v Sloveniji: zakaj in kako*. Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.
- Eurostat Statistics Explained. (3. 2. 2020). *Struktura in staranje prebivalstva*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing/sl#Dele.C5.BE_starej.C5.A1ih_.C5.A1e_vedno_nara.C5.A1.C4.8Da/
- Hrastnik, S. (2002). Delo s posebnimi skupinami bralcev v Osrednji knjižnici Celje. V M. Ambrožič (ur.), *Knjižnice in javnost: zbornik referatov* (str. 91–107). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Hrastnik, S. (ur.). (2004). *Človek živi, dokler se uči: prvih deset let Univerze za tretje življenjsko obdobje v Osrednji knjižnici Celje: 1994–2004*. Osrednja knjižnica Celje.
- Jernejc, B. (2003). *Nekateri vidiki dejavnikov izobraževanja starejših odraslih v programih Univerze za tretje življenjsko obdobje* [Diplomsko delo]. Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
- Krajnc, A. (2016). *Starejši se učimo: izobraževanje starejših v teoriji in praksi*. Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje.
- Kramberger, D. (1992). Splošnoizobraževalna knjižnica in uporabniki v tretjem življenjskem obdobju. *Knjižnica*, 36(1), 19–28.
- Kramberger, D. in Perko, M. (1997). Sožitje splošne knjižnice z Univerzo za tretje življenjsko obdobje. *Knjižnica*, 41(2-3), 171–183.
- Kresnik, D. (2008). *Udeleženci Univerze za tretje življenjsko obdobje in njihove izobraževalne značilnosti* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

- Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit
- Kump, S. in Jelenc-Krašovec, S. (2009). *Vseživljenjsko učenje – izobraževanje starejših odraslih*. Pedagoški inštitut. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-H1JCNOOE/0e8b5e3c-07d0-4a80-a3f7-d95257f62ea1/PDF>
- Lepšina, A. (2008). Vseživljenjsko učenje in izobraževanje. *Andragoška spoznanja*, 14(1-2), 43–46.
- Ličen, N. (2009). *Uvod v izobraževanje odraslih: izobraževanje odraslih med moderno in postmoderno*. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Novljan, S. (2004). Izobraževalna moč splošnih knjižnic. *Knjižnica*, 48(3), 107–124.
- Osrednja knjižnica Celje. (2015). *Strateški načrt Osrednje knjižnice Celje za obdobje 2015–2020*.
- Osrednja knjižnica Celje (2019). *Programsko in finančno poročilo za leto 2019*.
- Osrednja knjižnica Celje. (2020). *Izobraževalni programi Univerze za tretje življenjsko obdobje*. <https://www.knjiznica-celje.si/univerza-u30/izobrazevalni-programi>
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2003). *Uradni list RS*, št. 73/2003, 70/2008, 80/2012.
- Sloan, M. (2009). Developing a good practice guide on library services for older people. *Aplis*, 22(2), 48–57.
- Statistični urad Republike Slovenije. (b. d. A). *Prebivalstvo po velikih in petletnih starostnih skupinah in spolu, kohezijski regiji, Slovenija, polletno*. https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__05_prebivalstvo__10_stevilo_preb__05_05C10_prebivalstvo_kohez/05C1004S.px/
- Statistični urad Republike Slovenije. (b. d. B). *Prebivalstvo, staro 15 ali več let, po izobrazbi, petletnih starostnih skupinah in spolu, statistične regije, letno*. https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__05_prebivalstvo__20_soc_ekon_preb__01_05G20_izobrazba/05G2010S.px/
- Statistični urad Republike Slovenije. (b. d. C). *Prebivalstvo, staro 15 ali več let, po statusu aktivnosti in spolu, občine, Slovenija, letno*. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/05G3016S.px/>
- Statistični urad Republike Slovenije. (b. d. Č). *Število in sestava prebivalstva*. <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17/104/>
- Šinko, S. (2012). Splošne knjižnice in izobraževanje odraslih. *Andragoška spoznanja*, 18(3), 53–61.

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Šinko, S. (2014). Izobraževalne potrebe uporabnikov splošne knjižnice. *Knjižnica*, 58(1-2), 57–80.

Uredba o osnovnih storitvah knjižnice. (2003). *Uradni list RS*, št. 29/2003.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 – ZUJIK in 92/2015.

PRILOGE

Priloga 1: Spletna anketa

Spoštovani!

Univerza za tretje življenjsko obdobje Celje (U3O), oblika neformalnega izobraževanja starejših odraslih, je ena najboljšežnejših dejavnosti v Osrednji knjižnici Celje. Izobraževanje različnih skupin uporabnikov je poleg informacijske, socialne in kulturne vloge tudi ena od štirih temeljnih nalog knjižnic nasploh. Za sodelovanje v sledeči anketi, katere namen je raziskati izobraževalne interese udeležencev U3O, ste bili izbrani kot njen/-a član/-ica. Rezultate bom uporabila v raziskovalni nalogi, ki jo pripravljam za strokovni izpit, pripomogli pa bodo tudi k načrtovanju ponudbe izobraževalnih programov v bodoče. Anketa je anonimna in kratka, reševanje vam bo vzelo približno 2 do 3 minute. Prosim, da s klikom na Naslednja stran pričnete z izpolnjevanjem ankete. Za sodelovanje se vam prijazno zahvaljujem.

Martina Prezelj

Q1 - V katero starostno skupino spadate?

- 64 let in manj
- 65–69
- 70–74
- 75–79
- 80 let in več

Q2 - Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

- nižja kot srednja šola
- srednja šola
- višja šola (VI)
- visoka šola (VII)
- magisterij znanosti ali višja

Q3 - Ali se boste naslednje leto ponovno vpisali v Univerzo za tretje življenjsko obdobje?

- da
- ne
- še ne vem

IF (1) Q3 = [2] (ne)

Q4 - Kaj vas odvrta od ponovnega vpisa?

Možnih je več odgovorov

prezaposlenost

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

- zdravstveni razlogi
- neustrezna ponudba programov
- stroški izobraževanja
- drugo:

IF (2) Q3 = [1] or Q3 = [3] (da)

Q5 - Kaj najbolj vpliva na izbiro izobraževalnega programa?

- interes (pridobitev novega/poglobitev obstoječega znanja)
- urnik
- ugled mentorja (strokovnjak področja)
- priporočilo udeležencev U3O
- cena
- drugo:

IF (2) Q3 = [1] or Q3 = [3] (da)

Q6 - Ali razmišljate o prijavi na jezikovni izobraževalni program?

- da
- ne

IF (2) Q3 = [1] or Q3 = [3] (da)

IF (3) Q6 = [1] (da)

Q7 - Učenje katerega jezika vas zanima?

Možnih je več odgovorov

- angleški jezik
- nemški jezik
- francoski jezik
- italijanski jezik
- španski jezik
- ruski jezik
- drugo:

IF (2) Q3 = [1] or Q3 = [3] (da)

Q8 - Izobraževalni programi katerih področij vas (še) zanimajo?

Možnih je več odgovorov

- računalniško usposabljanje
- verstva in filozofija
- osebnostna rast in medosebni odnosi
- pravo in ekonomija

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

- e-komunikacija (e-zdravstvo, e-uprava, e-banka)
- narava in ekologija
- vrtičkarstvo
- astronomija
- fotografija
- film
- glasba in ples
- književnost in kulturna zgodovina
- likovna umetnost in umetnostna zgodovina
- ročna dela
- zdravje in aktivna starost
- spoznavanje domovine in sveta
- drugo:

IF (2) Q3 = [1] or Q3 = [3] (da)

Q9 - Koliko ur naj obsega posamezen izobraževalni program?

- do 10 ur
- do 20 ur
- do 50 ur

IF (2) Q3 = [1] or Q3 = [3] (da)

Q10 - Katera oblika izobraževalnega programa Univerze za tretje življenjsko obdobje vas najbolj zanima?

Izberite enega ali največ dva odgovora.

- študijski krožek
- delavnica
- obisk kulturnih ustanov
- predavanje
- individualno mentorstvo (učenje v dvoje)
- drugo:

Priloga 2: Tiskana anketa

Spoštovani!

Univerza za tretje življenjsko obdobje Celje (U3O), oblika neformalnega izobraževanja starejših odraslih, je ena najboljšežnejših dejavnosti v Osrednji knjižnici Celje. Izobraževanje različnih skupin uporabnikov je poleg informacijske, socialne in kulturne vloge tudi ena od štirih temeljnih nalog knjižnic nasploh. Za sodelovanje v sledeči anketi, katere namen je raziskati izobraževalne potrebe udeležencev U3O, ste bili izbrani kot njen/-a član/-ica. Rezultate bom uporabila v raziskovalni nalogi, ki jo pripravljam za bibliotekarski izpit, pripomogli pa bodo tudi k načrtovanju ponudbe izobraževalnih programov v bodoče. Anketa je anonimna in kratka, reševanje vam bo vzelo približno 2 do 3 minute. Prosim, da rešene ankete najkasneje do 30. junija oddate v knjižnici pri izposojevalnem pultu.

Za sodelovanje se vam prijazno zahvaljujem.

Martina Prezelj

V katero starostno skupino spadate?

- a) 64 let in manj
- b) 65–69
- c) 70–74
- d) 75–79
- e) 80 let in več

Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

- a) nižja kot srednja šola
- b) srednja šola
- c) višja šola (VI)
- d) visoka šola (VII)
- e) magisterij znanosti ali višja

³Ali se boste naslednje leto ponovno vpisali v Univerzo za tretje življenjsko obdobje?

- a) da
- b) ne
- c) še ne vem

Če ste pri ³tretjem vprašanju odgovorili NE, je sledeče vprašanje vaše zadnje vprašanje v anketi:

Kaj vas odvrča od ponovnega vpisa? (Možnih je več odgovorov.)

- a) prezaposlenost
- b) zdravstveni razlogi
- c) neustrezna ponudba programov
- d) stroški izobraževanja
- e) drugo: _____

Če ste pri 3. tretjem vprašanju odgovorili DA/ŠE NE VEM:

Kaj najbolj vpliva na izbiro izobraževalnega programa? (Obkrožite le en odgovor.)

- a) interes (pridobitev novega/poglobitev obstoječega znanja)
- b) urnik
- c) ugled mentorja (strokovnjak področja)
- d) priporočilo udeležencev U30
- e) cena
- f) drugo: _____

Ali razmišljate o prijavi na jezikovni izobraževalni program?

- a) da
- b) ne

Če ste pri prejšnjem vprašanju odgovorili DA:

Učenje katerega jezika vas zanima? (Možnih je več odgovorov.)

- a) angleški jezik
- b) nemški jezik
- c) francoski jezik
- d) italijanski jezik
- e) španski jezik
- f) ruski jezik
- g) drugo: _____

Izobraževalni programi katerih področij vas (še) zanimajo? (Možnih je več odgovorov.)

- a) računalniško usposabljanje
- b) verstva in filozofija
- c) osebna rast in medosebni odnosi
- d) pravo in ekonomija
- e) e-komunikacija (e-zdravstvo, e-uprava, e-banka)
- f) narava in ekologija
- g) vrtničarstvo
- h) astronomija
- i) fotografija
- j) film
- k) glasba in ples
- l) književnost in kulturna zgodovina
- m) likovna umetnost in umetnostna zgodovina
- n) ročna dela
- o) zdravje in aktivna starost
- p) spoznavanje domovine in sveta
- q) drugo: _____

Koliko ur naj obsega posamezen izobraževalni program? (Obkrožite le en odgovor.)

- a) do 10 ur
- b) do 20 ur

Prezelj, M., Knjižnice in izobraževanje odraslih: Izobraževalne potrebe starejših odraslih uporabnikov
Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

c) do 50 ur

**Katera oblika izobraževalnega programa Univerze za tretje življenjsko obdobje vas najbolj
zanima? (*Obkrožite enega ali največ dva odgovora.*)**

a) študijski krožek

b) delavnica

c) obisk kulturnih ustanov

d) predavanje

e) individualno mentorstvo (učenje v dvoje)

f) drugo: _____